

Fredrikke

Organ for FoU-publikasjoner - Høgskolen i Nesna

Om styrking av samisk språk og identitet med vekt på Helgeland og Västerbotten

Rapport fra seminar i Hattfjelldal 27. – 28.januar 2005

Knut Berntsen (red.)

Sitji Jarnge
Samisk kultursenter

Gaske-Nørjen Saemienskivle
Sameskolen for Midt-Norge

Pris kr. 60,-
ISBN 82-7569-120-6
ISSN 1501-6889

2005, nr. 3

HØGSKOLEN I NESNA

Om Fredrikke Tønder Olsen (1856-1931)

Fredrikke Tønder Olsen ble født på handelsstedet Kopardal, beliggende i nåværende Dønna kommune. Det berettes at Fredrikke tidlig viste sin begavelse gjennom stor interesse for tegning, malerkunst og litteratur. Hva angår det siste leste hun allerede som ung jente "Amtmannens døtre".

Kildene forteller at Fredrikke levde et fascinerende og spennende liv til tross for sine handikap som svaksynt og tunghørt. Hun måtte avbryte sin karriere som gravørlærling fordi synet sviktet. Fredrikke hadde som motto: "Er du halt, er du lam, har du vilje kjem du fram." Fredrikke Tønder Olsen skaffet seg agentur som forsikringsagent, og var faktisk den første nordiske, kvinnelige forsikringsagent. Fredrikke ble kjent som en dyktig agent som gjorde et utmerket arbeid, men etter 7 år måtte hun slutte siden synet sviktet helt.

Fredrikke oppdaget fort behovet for visergutter, og startet Norges første viserguttbyrå. Hun var kjent som en dyktig og framtidsrettet bedriftsleder, der hun viste stor omsorg for sine ansatte. Blant annet innførte hun som den første bedrift i Norge vinterferie for sine ansatte.

Samtidig var hun ei aktiv kvinnesakskvinne. Hun stilte gratis leseværelse for kvinner, inspirerte dem til utdanning og hjalp dem med litteratur. Blant hennes andre meritter i kvinnesaken kan nevnes at hun opprettet et legat på kr. 30 000,- for kvinner; var æresmedlem i kvinnesaksforeningen i mange år; var med på å starte kvinnesaksbladet "Norges kvinder" som hun senere regelmessig støttet økonomisk.

Etter sin død ble hun hedret av Norges fremste kvinnesakskvinner. Blant annet er det reist en bauta over henne på Vår Frelses Gravlund i Oslo. Fredrikke Tønder Olsen regnes som ei særpreget og aktiv kvinne, viljesterk, målbevisst, opptatt av rettferdighet og likhet mellom kjønnene.

Svein Laumann

HØGSKOLEN I

NESNA

**Seminar om styrking av
samisk språk og identitet med vekt på
Helgeland og Västerbotten.**

27. og 28. januar 2005.

**Samisk kultursenter,
Hattfjelldal**

RAPPORT

Arrangert av Høgskolen i Nesna, Sameskolen i Tärna, Sameskolen i Hattfjelldal, Samisk kultursenter, Hattfjelldal og Mosjøen vid.skole.

Gjennomført med økonomisk støttet fra Sametinget i Norge og Nordland Fylkeskommune

Innhold

Program	3
Hvordan skapes identitet?	4
Språklig revitalisering: en chans till nytänkande	7
Frågan om samisk identitet	15
Samisk slektshistorie på Helgeland og i Västerbotten	17
Anbefalinger fra Fylkesmannen i Nordland til Utdanningsdirektoratet og Utdannings – og forskningsdepartementet	24
Om eksisterende program for samisk forskning (SAMISK).....	25
Åarjelsaemieh samarbeidsavtale - samarbeidsavtale for sør-samisk område mellom Hedemark, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland fylkeskommune og Sametinget.....	26
Direkt översättning till svenska från ett tal på umesamiska angående att stärka samiskt språk och identitet i Helgeland och Västerbotten	37
Sydsamiska digitala alfabetet - första temat i sydsamiskt digitalt läromedelskoncept	39
Konklusjoner fra seminaret:	43
Deltakerliste	44

Program

Torsdag 27.januar

- Kl. 12.00 : Lunsj
- Kl. 13.00 : Velkommen v/ordfører Asgeir Almås, Hattfjelldal kommune
- Kl. 13.10 : Hvordan skapes identitet? Førsteamanuensis Jostein Lorås, Høgskolen i Nesna
- Kl. 13.40 : Språklig revitalisering: en chans till nytänkande, Docent Leena Huss, Centrum för multietnisk forskning, Uppsala universitet
- Kl. 14.30 : Kaffe
- Kl. 14.40 : Frågan om samisk identitet. Doktorrand Inger Persson, Samiska Studier, Umeå Universitet,
- Kl. 15.10 : Samisk slektshistorie på Helgeland og i Västerbotten. Kursleder Kjell-Åke Lundström, Samisk kultursenter Hattfjelldal
- Kl. 15.30 : Om sørsamisk teater. Teaterarbeider Eva Helleberg
- Kl. 15.40 : Sørsamisk bibliotektilbud i Västerbotten. Peter Sarri, Sametingets Bibliotekksulent
- Kl. 16.10 : Pause
- Kl. 16.30 : Innstillingen til departementet i Norge om helhetlig språkopplæring ved hjemmeskolen Anne Stenhammer, Fylkesmannen i Nordland
- Kl. 17.00 : Norsk forskningsråds kontor i Nordland og Norsk forskningsråds arbeid med forskning på sørsamiske tema. Eivind Sommerseth, Norsk Forskningsråd.
- Kl. 19.00 : Festmiddag. Toastmaster Kjell Øksendal
- Kl. 21.30 : Seminarpub

Fredag 28.januar

- Kl. 08.00 : Frokost
- Kl. 09.00 : Hvordan kan Nordland fylke bidra til styrking av sørsamisk språk og identitet blant samene på Helgeland? Fylkesråd Geir Knutsson
- Kl. 10.15 : Kaffe
- Kl. 10.30 : Erfaringer med opplæring i samisk språk:
Lærer Henrik Barruk med Katarina Barruk som tolk
Lærere Gerd Persson med Nora Bransfjell som tolk
Rektor Sølvi Andersen
Rektor Sigrid Stångberg
- Kl. 12.00 : Sørsamisk digitala alfabet, Prosjektarbeiderne Reino Jilker og Torbjörn Kroik
- Kl. 12.45 : Konklusjon v/avdelingsleder Knut Berntsen
- Kl. 13.00 : Lunsj

Seminarleder: Avdelingsleder Knut Berntsen, Høgskolen i Nesna

Hvordan skapes identitet?

Som historiker føler jeg meg forpliktet til å kunne si noe om hvordan identiteter skapes over tid, og identitet må også sees i sammenheng med hva samisk kultur er. Hvordan defineres samiskhet på ulike nivå, altså internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt og innen ulike samiske grupperinger. Kort og godt: hva er samisk kultur og identitet? Det finns ikke noe fasitsvar på det, men jeg skal iallfall gi noen holdepunkter på hvordan samisk identitet er blitt skapt historisk, som et resultat av kulturelle prosesser.

Innledningsvis vil jeg også si at det viktigste fundamentet for kommunikasjon er språket. I utviklingen av identiteten er språket et viktig redskap for å skaffe seg en oppfatning av hvem man selv er og hvem andre er. Språket brukes som et middel til å avgrense verden rundt seg, til å bli forstått av andre og selv til å forstå. Filosofen Ludwig Wittgenstein refererer til språket som den primære inngang til virkeligheten og hvordan kulturen på den måten blir ført videre gjennom menneskelig samspill. Det samspillet som språket legger grunnlag for, utvikler individets gruppetilhørighet og fellesskapsfølelse, dvs. identitet. Er språket marginalisert og fragmentert, slik vi fortsatt finner det i de sørsamiske miljøene, vil det skape bestemte forutsetninger for utviklingen av identiteten.

Utgangspunktet mitt er at dannelsen av identiteter avspeiler hvordan samfunnet utvikler seg gjennom kulturelle historiske prosesser. Det betyr at overgripende ideologier, dominerende tenkemåter og trender er med å forme hvordan vi

konstruerer identitetens innhold. Med identitet menes ofte sosial identitet, men i denne sammenheng er den kulturelle identiteten viktigst.

Treffer vi en fremmed, så er det første vi gjør å identifisere vedkommende, vi har et behov for å klassifisere for å se seg selv i kontrast til andre. Utvikling av identitet er derfor orientert mot andre så vel mot en selv. ”Meg selv der ute i verden”, dvs. å se seg selv som en del av en sosial og kulturell sammenheng. Identitet blir på den måten en refleksiv handling/tenkning som følge av impulser fra omgivelsene. Vi kan anta at et grunnleggende behov hos mennesket er å vokse opp i en kulturtradisjon som det kan kalle sin egen, slik at det kan oppnå identitet.

La oss gå 100-150 år tilbake i tid, hvor folk levde av mangesysleri og høg grad av sjølforsyning. For å sy sammen et levebrød måtte ikke bare norskfødte bønder flakke omkring, men også atskillige samer som var løsrevet fra reindriften. Vi kan ta et eksempel:

Samen Anders Larsen fra Susendalen (f. ca 1825 og d. ca 1900) var blant annet gardbruker, hadde noen rein, på Lofotfiske, husflidsprodusent og håndtverker, slåttkar, (bla.omkring Røsvatnet), dreng og mye omtalt varg- og bjørnejeger, som også synes å ha holdt i hevd den gamle bjørnekulten. Det viser mobiliteten og den kulturelle spennvidden i samenes arbeid og forsørging og som dannet et alternativt levebrød til den mer spesialiserte reindriften. Hvilken identitet hadde en slik representant for det samiske mangesysleriet, for en som altså var løsrevet fra reindrift som hovedforsørging, men som i stedet gikk ut og inn av ulike arbeidsfelleskap i to kulturer? Hvilke ulike identiteter kunne en slik person ha for la oss si 130 år siden, som et resultat av møter med fiskere og væreiere på lofothavet, i møter

med rettighetsorienterte bønder og lokale handelsmenn? Slik har det i lang tid vært for den samiske befolkningen, de har alltid måttet fylle roller som den dominerende kulturen har definert. Og spekteret av roller gjorde identiteten kompleks og vanskelig for den enkelte og vi kan anta at samene og mangesysleren Anders Larsen havnet i en situasjon av identitetsusikkerhet. Han kunne ikke lenger være sikker på gyldigheten av sine egne samiske normer og verdsettinger i møter med ulike norske arenaer.

Interessant er det således å stille spørsmål om hvor samisk Anders Larsen opplevde seg sjøl i siste halvdel av 1800 tallet, og hvordan han reflekterte over dette. Poenget her er å vise at splittede samiske identiteter ikke er et fenomen som utelukkende kan forstås som skapt under den raske moderniseringen etter andre verdenskrig, men som må sees i et lengre historisk perspektiv. Fragmenterte identiteter har eksistert i lang tid, både kollektivt og på det individuelle planet.

Dette kan følges opp av et nytt spørsmål: Er det mulig å finne en ureflektert kollektiv identitet hvis man går langt nok tilbake i tid?

Sjøl i samler- og fangstsamfunnet ble neppe selvets og tilværelsens rammer tatt helt for gitt. Alle folk til alle tider har skapt forestillinger om tilhørighet og egenart, det vi kan kalle identitet. Urbefolkninger har historisk sett gjennom sine muntlige fortellinger og ritualer – mytologiene, legendene og religionsutøvelsen - bidratt til følelse av fellesskap og enhet gjennom samme erfaringer og interesser. Det har tjent som avgrensninger og kontraster til andre etniske grupper, kulturelt og geografisk. Folkeslag har villet fortelle omgivelsene hvem en er i sin søken etter sosial og kulturell identitet. Dette har man alltid gjort, alle etniske grupper har for eksempel sin egen skapelseshistorie som er annerledes enn andre grupper.

I samfunn hvor endringstakten var lav ble livsformen ikke problematisert og reflektert på samme inngående måte som under raskere samfunnsendringer. Normer, verdier og forestillinger ble overtatt av neste generasjon uten at de ble satt på de samme grunnleggende prøver som i dag, noe som gjorde at identiteter også var mer stabile og uomskiftelige. Likevel var ikke identiteten bare noe som 'var der', men noe som ble reflektert, tilpasset og omskapt. Men man tilhørte landskapet, slekta og det lokale fellesskapet og delte de samme erfaringer og interesser materielt og åndelig. Gjennom det sosiale samspillet ble kulturens normer og verdier overført, vedlikeholdt og sakte endret.

Hvordan skaper sørsamer på Helgeland og i Västerbotten sin identitet i dag?

Urbefolkningssamfunn verden over oppdager nå at de har en kultur, som for eksempel hawaier, inuitter, aboriginere, balinesere etc. En prosess som skjer i alle verdensdeler er at de første folk bevisstgjør seg at de har en egen kultur forskjellig fra den dominante nasjonalstaten som de lever innenfor. I denne prosessen følger også et naturlig behov for å klargjøre sitt særpreg og sin tilhørighet, som jo er en viktig del av et folks kulturelle identitet. Dette ser vi også skjer i de sørsamiske miljøene. Så hvordan skaper egentlig sørsamene sin identitet i dag? Hvilke fortellinger bruker man for å kommunisere identitet?

Av historiske årsaker er de samiske bosettingene fragmentert og oppsplittet og en kan derfor spørre seg: Eksisterer det lokale samiske identiteter, for eksempel flere sør-samiske identiteter avhengig av geografi eller finnes det kun en homogen kollektiv identitet? Dessuten, er det forskjell på sørsamisk gruppeidentitet mellom landene? Bruker for eksempel jakt - og fiskesamene i Västerbottens skogsmiljø akkurat de samme identitetsmarkørene som samer på Helgeland for å tilkjenne sitt særpreg og tilhørighet.

Jeg kjenner ikke godt nok til hvilke identifiserende hendelser eller personer som har symbolverdi i de sørsamiske miljøene på andre siden av grensen, men for denne delen av Helgeland fant Jorunn Jernsletten i sin hovedoppgave i relegionsvitenskap, at samenes hovedfortelling hadde utspring i en fjern 'gullalder', foruten at slektskapet, kåta, reindrifta, duedtie og landskapet også skapte identitet i dette bildet. I den fortidige 'gullalderen' var inntrengere ennå ikke kommet og samene levde lykkelig i pakt med naturen, hvor stamfaren Njaarke-Næjla holdes fram som et ideal, som var en dyktig reindriver og som brukte tromma for å lykkes. Slike idealiseringer som peker mot fortida, ledsaget av en rekke ulike symboler i fortellingen, danner viktige bilder og forestillinger som bevisstgjør den samiske identiteten og som kan inspirere til å styrke og utvikle den, noe som også kan virke politisk samlende. Forestillingen om en tidligere 'gullalder' bidrar til å distansere seg fra nybyggernes kolonialisering og bruk av området, bøndernes livsform blir brukt som motbilde, som sin egen kultur sees i kontrast til.

Det synes som det er av stor betydning for et folk å ha en 'gullalder' å vise til, det gir stolthet, selvfølelse og anerkjennelse, det vi med rette kan kalle å skape identitet. Tapet av denne før-moderne paradisiske tilstanden bidrar til myter som danner elementer i konstruksjonen av en kollektiv identitet, ledsaget gjerne av aktiv og forsterket symbolbruk, for eksempel gjennom duedtie, joiken og bruk av tromma. Men denne forestillingen er en kulturelt skapt konstruksjon, i strevet med å finne tilhørighet og avgrensning til andre etniske grupper, og må sjølsagt forstås på den bakgrunn.

En annet viktig trekk ved sørsamenes hovedfortelling er landskapet, fylt med kulturminner, stedsnavn, skikker og muntlig

tradisjon, som representerer en hel erfaringsverden og en viktig del av den kollektive hukommelsen. På den måten får landskapet en sterk symbolkraft, som identiteten kan vokse ut fra. Men hva skjer med denne identiteten dersom landskapet endrer karakter, for eksempel hvis veger bygges, vatn demmes opp eller skoger hogges ned, dvs. endringer i materielle grunnforhold og i landskapets utforming. Får dette noe å si for hvordan man oppfatter seg som same? Altså: hvis natur forringes og landskap endrer karakter, vil det skape en ny og forsterket identitet gjennom bevisstgjørende prosesser? Eller går identiteten til landskapet rett og slett tapt fordi det er forandret og har mistet sin kulturelle betydning?

Det finnes altså en søken etter det opprinnelige i de samiske miljøene i dag. Ser en seg som sørsame vil forestillingen om det innlemme trekk både fra tidligere skildringer av sørsamer og fra kontrasterende sammenligninger med det som gjelder for andre grupper. Det egentlige ved sin egen etnisitet blir da ikke noe en oppdager i form av noe opprinnelig, som en fasit på noe man egentlig er, men noe som blir skapt, gjenskapt og omskapt i en kulturell prosess, som stadig utvikles og ikke kan avsluttes. Det opprinnelige kan vanskelig finnes eller påvises, kulturelle forestillinger bygger på noe som alltid er skapt tidligere, det bare omskapes, refortolkes og tillegges nye meninger og betydninger. Dette kaller vi et konstruktivistisk analytisk identitetsbegrep: den enkelte eller gruppens identitet består av en knippe av tilhørigheter som skapes og omformes i en løpende prosess. Man overtar ikke bare ferdige pakker med identiteter, men skaper selv aktivt nye identiteter, velger og vraker, og slik utvikler og endrer identiteten seg.

Språklig revitalisering: en chans till nytänkande

Syftet med denna artikel är att lyfta fram språklig revitalisering som ett nytt sätt att tänka och handla för att stärka hotade språk. Eftersom det handlar om en process som berör både minoritets- och majoritetsbefolkningar är det viktigt att finna lösningar där de olika parterna kan samverka med varandra. Utöver dem som redan är engagerade i revitaliseringsarbetet och dem som betraktar det från sidan är frågan viktig även för politiker, beslutsfattare och andra som kommer i kontakt med hotade språk, t ex de samiska språken i Norge och Sverige. Alla behövs för att revitaliseringsarbetet ska lyckas. Det som hittills har varit ett av de stora problemen åtminstone i Sverige har varit att tjänstemännen och beslutsfattarna på lokal nivå haft så lite kunskap och förståelse för det som den nya svenska minoritetspolitiken kräver av dem.

Mycket tyder på att informationen har haft svårt att nå fram till dem som på kommunal nivå sköter implementeringen av de minoritetspolitiska förpliktelser som staten åtagit sig. Minoriteterna själva har i allmänhet varit medvetna om att situationen har förändrats; däremot har kommuner, landsting, enskilda skolor och andra instanser inte alltid självmant börjat agera enligt de nya krav och bestämmelser som de nu omfattas av. Det har kommit klagomål om att tjänstemännen ibland verkar helt omedvetna av att de nationella minoritetsspråken i Sverige, bland andra sydsamiskan, ska "hållas levande" som det heter i regeringens proposition från 1999. Ibland har man också sett att även när informationen når fram så saknas förståelse – varför ska egentligen sådana små språk

hållas levande, undrar man. Detta är en fråga som jag ska beröra i det följande. Jag kommer också att ge en liten beskrivning av vad språklig revitalisering kan tänkas innebära i praktiken, vad den kan kosta samhället och, till sist, hur man ska förhålla sig till att det finns så många förhållningssätt gentemot revitaliseringsarbetet.

Varför språklig revitalisering?

På omslaget av Joshua Fishmans två viktiga verk om stärkandet av hotade språk, *Reversing language shift* från 1991 och *Can threatened languages be saved* från 2001) finns bilder som Fishman enligt sina egna ord valde för att visa vad det hela handlar om. På den ena omslagsbilden syns en båt med roddare som kämpar för att hålla kursen på ett stormigt hav, på den andra ser man en kvinna som med stor möda klättrar upp för en lodrät klippvägg. Med dessa bildmetaforer verkar Fishman vilja betona att det språkliga räddningsarbetet kräver mycket krafter och uthållighet, det är inte något som man kan åstadkomma utan stora ansträngningar. Det är klart att det då också måste finnas en annan sida på myntet, något helt annat förknippat med revitaliseringsarbetet som ändå gör att så många orkar ägna så mycket tid och arbete åt just denna svåra uppgift, något som man som individ eller grupp får ut av det och som gör att det känns positivt och värt att kämpa för. Och det har mycket riktigt visats (se t ex Dorian 1987) att det är så, att ett arbete med det egna språket och den egna kulturen betyder så mycket för identiteten och självkänslan att det verkar läkande och emanciperande på befolkningsgrupper som tidigare fått lida på grund av sin

minoritetsidentitet. Arbetet med den egna kulturen kan också vara intressant och spännande för de yngre som själva inte har drabbats av assimilationspolitiken och behövt skämmas för sin egen kultur, och på det viset kan revitaliseringen föra samman generationer som språk- och kulturbytesprocessen tidigare hotade att splittra.

Språk och identitet hör ofta intimt samman och för att ett tidigare nedvärderat språk ska kunna återerövas behöver även identiteten och kulturen omvärderas och få en positiv stämpel. Allt fler minoritetsfolk och urbefolkningar är inne i en sådan omvärderingsprocess och det verkar vara så att en omvärdering av minoritetsspråk- och kulturer också har skett inom majoritetssamhällena i Europa. Det finns numera internationella konventioner som syftar till att bevara och stärka minoritetsspråk- och kulturer som en viktig del av det europeiska kulturarvet. Framför allt är det Europarådets två konventioner, den europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk och ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter som särskilt riktar sig till historiska minoritetsspråk och -kulturer och dessa konventioner har ratificerats av bland annat Norge och Sverige. I Sverige omfattas samerna och samiskan av båda konventionerna medan samerna i Norge har valt att stå utanför

ramkonventionen om minoritetsskydd men önskat vara med när det gäller minoritetsspråksstadgan.

Vad innebär språklig revitalisering i praktiken?

Ordet revitalisera betyder att ”återuppliva”, ”ge nytt liv”. I språksammanhang betyder det oftast i praktiken att man stärker språket genom att öka antalet talare och vidga språkets användningsområden. Språklig revitalisering började förekomma i större skala runt 1970-talet då en sk etnisk renässans tog fart bland många minoriteter och ursprungsbefolkningar i världen. Dessa grupper hade tidigare varit föremål för en mer eller mindre brutal assimilationspolitik och den etniska renässansen var en reaktion mot just detta. Man hade bevittnat hur det egna språket och den egna kulturen höll på att försvinna och många forskare hade också gett prognoser om att ett stort antal minoritetsspråk skulle försvinna inom kort. Bland dem fanns walesiska, gaeliska, maoriska på Nya Zeeland, andra urbefolkningsspråk i USA, Kanada och Australien samt olika samiska språk i Norden. Alla dessa språk förväntades försvinna under loppet av några decennier. De etniska revitaliseringsrörelserna ville utmana sådana prognoser och ta tillbaka de hotade språken och kulturerna genom att vända utvecklingen som pekade mot assimilation.

När det gäller språket hade minoriteterna tidigare vanligtvis två valmöjligheter:

ANTINGEN – ELLER	
enspråkighet i minoritetsspråket segregation	enspråkighet i majoritetsspråket assimilation

Det fanns inte något annat val eftersom skolan fungerade på majoritetsspråket och skulle man få en utbildning över huvud taget fick man byta språk.

Det fanns också tidigare en utbredd rädsla för flerspråkighet som ansågs vara skadlig för barnets språkliga utveckling. Därför

förekom det att föräldrarna uppmanades att övergå till majoritetsspråket hemma – också när de själva inte kunde mycket av majoritetsspråket. I ett sådant läge var det alldeles naturligt att man valde assimilationen, bytte språk hemma för att underlätta skolgången för sitt barn.

Mot slutet av 1960-talet började en ny tid. Då kom de första positiva resultaten från tvåspråkighetsforskningen som tidigare hade pekat på negativa följder för de barn som utsattes för två språk samtidigt. Med hjälp av moderna testmetoder kunde man nu visa att

tvåspråkigheten inte alls verkade negativt utan att den t o m kunde vara bra för barnets hela språk- och identitetsutveckling. De nya resultaten började spridas och nådde också de etniska aktivisterna i många minoritetssamhällen. Nu vågade man uppmana lärare och föräldrar att satsa på både minoritets- och majoritetsspråket och grunden för språklig revitalisering var lagd.

Denna tid var också speciell på ett annat sätt. Det hade blivit lättare för minoriteter och ursprungsbefolkningar att göra sig hörda eftersom demokratiseringen och det internationella arbetet för mänskliga rättigheter hade framskridit i många länder. Allt detta bidrog till att ett tredje alternativ kunde lyftas fram:

BÅDE-OCH

både minoritets- och majoritetsspråket = en integration på mer jämlika villkor än tidigare.

Nu behövde man inte längre avsäga sig sin identitet, sin kultur eller sitt språk för att få delta i samhällslivet, utan det blev möjligt att vara både och.

Det har hävdats att assimilationspolitiken bara drabbar ett par generationer och sedan är alla nöjda när det gamla är glömt och alla är delaktiga i det nya. Men om assimilationspolitiken verkligen hade lett till ett för alla tillfredsställande resultat, hade det knappast blivit en sådan explosion av revitaliseringsrörelser i världen när minoriteterna så småningom fick lättare att göra sig hörda. Språklig och kulturell revitalisering pågår idag i alla världsdelar, bland otaliga minoriteter och ibland i mycket svåra förhållanden som i Sibirien, Sydamerika och Sydostasien. Liknande processer pågår också mitt i välfärden, som t ex i Norge. Det etnopolitiska skeendet idag bland de samiska grupperna i de nordiska länderna är alltså ingen unik företeelse utan

en naturlig del av en mycket stark global tendens.

Hur revitaliserar man i praktiken?

Under assimilationstiden fick många minoritetsidentiteter en negativ stämpel, ett stigma, som först kom utifrån, från majoritetsbefolkningen, och som senare även anammades av minoritetsgrupperna. För att revitaliseringen ska lyckas krävs att det som förknippas med den tidigare negativt stämplade minoritetsidentiteten, framför allt språket och kulturen, ska omvärderas och att de gamla stereotypierna ska krossas och ersättas av en ny, positiv identitet. Exempel på detta slags omvärderingar är de amerikanska svartas devis "Black is beautiful" eller "CSV"-kampanjen bland samerna i Norge på 1970-talet. Målet är att man ska börja se på minoritetskulturen som ett värdefullt arv och en positiv resurs i den moderna världen och inte längre som en tung börda. Till denna process hör ofta en

diskussion om benämningarna på gruppen eller gruppens språk. I en del fall överger man den gamla benämningen som utomstående har använt och börjar använda den egna, som i "same" och "samiska" som har ersatt de gamla benämningar "lapp" och "lapska", eller som "meänkieli" ('vårt språk') som ersatt benämningen "tornedalsfinska". Man kan också återupprätta en benämning som har haft en negativ klang i majoritetssamhället och börja använda den i revitaliseringsarbetet, såsom sverigefinnarna gjort med benämningen "finne" i Sverige.

Språket är ofta mycket centralt i kulturella revitaliseringsrörelser. Det är typiskt att enskilda människor som deltar i strävandena börjar gå på kurser och lära sig sitt ursprungsspråk på nytt. Skrivarkurser på det egna språket är viktiga för många som bara fick lära sig läsa och skriva på majoritetsspråket när de själva gick i skolan. Möjlighet att läsa böcker och tidningar på det språket och ta del av ett rikt kulturmedieutbud måste finnas för att det ska vara meningsfullt att lära sig språket. Här behövs ett officiellt stöd för att revitaliseringen ska kunna gå vidare.

För en framgångsrik revitalisering krävs också att skolsystemet stöder föräldrar som vill att barnen ska få lära sig minoritetsspråket. På lång sikt är det så gott som omöjligt att lyckas utan förskolans och skolans stöd. I assimilationsprocessen hade skolan en nyckelroll och på samma sätt är den central i revitaliseringen! Genom förskolan och skolan lyckades maorierna vända språkbytet på Nya Zeeland trots att stora delar av föräldragenerationen hade hunnit mista språket när revitaliseringen började. För finlandssvenskarna är det egna, svenskspråkiga skolsystemet den grund som allt annat språkbevarande arbete vilar på. Även i samiska sammanhang måste skolan agera kraftfullt för att de samiska språken

ska kunna tryggas. Det är viktigt att ständigt följa upp resultaten när det gäller elevernas samiskskunkaper på samma sätt som man följer upp de övriga skolresultaten. Man måste fråga sig: "Verkar skolan verkligen språkbevarande?" Vuokko Hirvonens (2003) undersökning har visat att mycket återstår att göra och motsvarande resultat finns i Annika Janssons (2005) bok.

En viktig princip är att man börjar använda det hotade språket på många olika områden, vilket i sin tur förutsätter att språket vårdas och utvecklas så att det blir möjligt att använda det på många nya sätt. Det är viktigt att det skapas särskilda regioner där språket har en extra stark ställning och där man kan koncentrera de resurser som finns för att intensifiera det språkliga och kulturella arbetet. Numera finns i de tre nordiska länderna särskilda samiska förvaltningsområden just för detta. Det negativa i sammanhanget är att traditionella sydsamiska områden har hamnat utanför i båda länderna. I Sverige planeras en utredning om att utvidga det samiska förvaltningsområdet till att omfatta även några sydsamiska kommuner, men ett definitivt beslut om detta har inte tagits än. Lulesamiska i Norge var tidigare i samma situation men för om detta år ska Tysfjord ingå i det samiska förvaltningsområdet i Norge.

Även på mikroplanet är det viktigt att skapa små begränsade domäner där det hotade språket får dominera som det enda språket och där minoritetskulturen utgör normen, något som finlandssvenskarna kallar för "svenska rum". Det kan innebära föreningar, skolor, fritidsaktiviteter, språkcentra eller kulturhus där endast det aktuella språket används och där även ovana talare kan öva sig. De norska språkcentren är just sådana "samiska rum" och även de finska kultursiida-initiativen, som tyvärr inte finns

längre, var sådana. I Sverige saknas de små ”samiska rummen” så gott som helt.

Många åtgärder är naturligtvis svåra att realisera i en situation där assimilationen nästan har fullbordats och det finns mycket få människor kvar som talar språket. Det gäller t ex sydsamiskan. Men även i sådana fall finns det särskilda metoder som har prövats på olika håll och visat sig fungera bra; t ex språkbona (language nests) på Nya Zeeland och mästare-lärling-metoden (master – apprentice), båda metoder som maorierna på Nya Zeeland har upfunnit. Den kanadensiska språkundservisningen har också tillämpats i revitaliseringssyfte. En mycket bra bok där man tar upp praktiska exempel på revitalisering från många olika håll i världen är *The green book of language revitalisation in practice* (2001) av Hinton och Hale. Denna bok, tillägnad ”de modiga människor som mot alla odds arbetar för att rädda sitt hotade språk”, kan rekommenderas till alla som arbetar med hotade språk.

I boken finns vissa tankar som ständigt återkommer, t ex att

- lokalt baserad verksamhet är mer framgångsrik än utifrån styrd, och att arbetet måste ledas av språk- och kulturkunniga personer
- syftet med och anledningen till revitaliseringssträvandena måste formuleras klart (t ex ”att rädda språket genom att producera nya talare särskilt bland de unga därför att vi anser att vårt språk är värt att bevara”). Tidigare pläderade man ofta för undervisningen i och på det egna språket därför att det var bra för inlärningen av majoritetsspråket; det är viktigt att påpeka att det egna språket har ett värde i sig. Om

språkbytet redan nästan fullbordats kan en språkgrupp föredra mer anspråkslösa syftesformuleringar, t ex att behålla språket i rituella sammanhang och att lära de unga de viktigaste orden och fraserna eller att dokumentera det som de gamla fortfarande kan men alla andra har förlorat. Om revitaliseringsarbetet påbörjas på detta sätt och framskrider, kan man kanske så småningom formulera nya, mer ambitiösa mål. Om man däremot ställer de höga målen för tidigt kan de framstå som orealistiska och stöta bort en del som annars skulle varit intresserade.

- inse att tiden kan vara knapp och att man själv måste agera, det är talarna själva som bär det största ansvaret.

Vad kostar revitaliseringen?

Språklig och kulturell revitalisering förutsätter åtgärder som många fruktar ska leda till stora kostnader som andra får betala. Man har dock på senare tid börjat forska i vad samhället vinner på att stödja minoritetsspråk och –kulturer. Från kartläggningar vet vi att områden där nedtryckta minoriteter och urbefolkningar bor, leder statistiken när det gäller många negativa samhällsfenomen: minoriteterna är proportionerligt sjukare och fattigare än motsvarande majoritetsbefolkningar, de är oftare arbetslösa och de har mer psykiska sjukdomar, de begår oftare självmord o s v.

Det som den nya forskningen har börjat fokusera på är de positiva följder som man finner i många fall där minoritetskulturer faktiskt har fått bättre levnadsvillkor. Det verkar som om arbetet för det egna språket och den egna kulturen direkt bidrar till gruppens välmående och framtidstro, det

skapar helt enkelt ny positiv energi. Det finns exempel på att en bygd där en stark revitaliseringsrörelse pågår börjar dra till sig intresserade utifrån och färre människor vill lämna en sådan bygd. En del av ungdomarna som lämnat bygden söker sig tillbaka eftersom det även brukar finnas nya arbetstillfällen där. Positiva saker händer och människorna får ett nytt hopp: Kanske blir det möjligt att ha en bra framtid just här, just nu?

Utveckling i denna riktning har man kunna skönja i Wales och i Bretagne i Frankrike och i vissa gaeliska områden i Skottland och på många andra håll. I liten skala sker sådant också nära oss, t ex bland meänkielitalarna i Pajala i Sverige, bland kvänerna i Börselv i Nordnorge och kanske lite mer i Drag/Ájluokta i Tysfjord där bygden har blommat upp efter att den lulesamiska revitaliseringsrörelsen fick vind i seglen.

Det är oerhört svårt att göra prognoser när det gäller språkliga revitaliseringsrörelser, men det är värt att betona att det finns många exempel i världen på att negativa trender har brutits när minoriteterna har fått stöd och revitaliseringen spridit sig. Positiv energi alstras i stället för missnöje och apati. Kulturella men även ekonomiska fördelar brukar följa i spåret av språkliga och kulturella revitaliseringsrörelser. I stället för att fråga hur mycket språk- och kulturbevarande kostar samhället skulle man kunna fråga: Vad kostar det att inte främja språklig och kulturell revitalisering?

Men om alla inte tycker lika?

När en revitaliseringsrörelse kommer igång och uppnår vissa resultat, väcker det vanligtvis både positiva och negativa känslor hos människorna. Majoritetsbefolkningen kan se det som ett hot mot sitt eget språk och sin egen kultur trots att revitaliserarna i allmänhet strävar efter både-och, dvs flerspråkighet och inte enspråkighet i

minoritetsspråket. De kan också frukta att de får sämre chanser på arbetsmarknaden om kunskaper i minoritetsspråket börjar betraktas som merit.

Negativa känslor brukar också alltid finnas hos en del minoritetsspråkstalare. Den som gått i skolan under assimilationstiden eller som lidit mycket på grund av sin minoritetsidentitet kan känna att den helomvändning som revitaliseringen innebär är för smärtsam. När man äntligen har tillägnat sig majoritetsspråket och trängt tillbaka minoritetsidentiteten, börjar andra kräva att man ska ta tillbaka det gamla; en person som jag intervjuat sa att det var som att riva upp gamla sår. Sådana personer kan starkt ifrågasätta det som görs för att rädda minoritetsspråket.

Mycket typiskt är att en revitaliseringsrörelse börjar inom en liten grupp människor och det kan dröja länge innan den sprider sig till vidare kretsar (och alltid gör den ju det inte heller). Det finns vanligtvis många olika förhållningssätt gentemot revitaliseringen. Mellan de entusiastiska och positiva å ena sidan och de skeptiska eller rent av fiendliga å andra sidan finns både likgiltiga och ambivalenta förhållningssätt. De etniskt och kulturellt aktiva personerna verkar vanligtvis för att locka med sig tidigare likgiltiga och ambivalenta personer, medan de negativt inställda ibland kan starta sina ”anti-revitaliseringsrörelser” eller förbli negativa på ett mer passivt sätt. Typiskt verkar också vara att själva idén att satsa på minoritetsspråket och –kulturen i början väcker stor förvåning och folk kan tycka att det är en helt absurd eller omöjlig idé. När de största hindren däremot är undanröjda och de positiva följderna gör sig gällande, börjar många tycka att det var självklart att man skulle främja dessa strävanden.

Det finns ett annat mycket vanligt mönster som man måste komma ihåg. Många som är

emot revitaliseringsrörelser påpekar att minoritetsspråkstalarna ofta frivilligt väljer att tala majoritetsspråket med sina barn för att trygga deras framtid. Men när man tittar närmare på saken märker man för det mesta att sådana val egentligen inte alltid är så frivilliga! Det kan t ex vara så att föräldrarna tror att tvåspråkigheten är skadlig för barnen och därför undviker att tala minoritetsspråket hemma. Det kan också, som Nancy Dorian (1993) har skrivit, bero på att människor som talar hotade minoritetsspråk traditionellt har haft en ganska låg status i samhället och de tror att de kan bli av med sin låga status genom att byta språk och bli assimilerade. Det har dock visat sig i många studier att barnen och barnbarnen till dem som bytte språk och försökte bli assimilerade i något skede blir intresserade av minoritetsspråket och –kulturen och t o m förebrår sina föräldrar för att de inte lärde dem språket. Enligt Dorian är det den första generationen som har nått en trygg position i samhället som vanligtvis också är den första generationen som längtar efter sitt förlorade språk, och under tiden har också språket blivit av med det mesta av sitt stigma.

En sådan utveckling är naturligtvis besvärlig för revitaliseringsrörelsen eftersom ett stort intresse för språket ofta väcks hos människorna när språket nästan helt är borta. Och därför skriver en annan forskare, David Crystal (2000): "Minoritetsspråkstalare borde informeras om att det här mönstret är så otroligt vanligt i världen. Det skulle åtminstone ge dem en chans att ta sina egna, informerade beslut innan det är för sent."

Det som är viktigt är att minoritetsspråkstalarna själva får välja hur de vill förhålla sig till språket, det är klart att alla inte kan eller måste tycka lika. Det som däremot måste garanteras är att minoritetsmedlemmarna får tillräcklig information så att besluten inte fattas på felaktiga grunder (t ex att man tror att tidig

tvåspråkighet skadar barnen). Man måste också som individ få tillräcklig information om vilka rättigheter och möjligheter man har som minoritetsspråkstalare för att kunna "välja fritt".

Till slut

Det som kännetecknar vår tid är att minoritetsspråkstalarna kan välja både-och, och inte bara antingen-eller. Forskningen har visat att flerspråkigheten ger många fördelar både för individen och samhället. Det är viktigt att minoritetsspråkstalarna fritt ska kunna välja om de vill delta i den språkliga och kulturella revitaliseringen eller inte, men det fria valet förutsätter också att man får tillräcklig information när det gäller flerspråkighet samt ens egna rättigheter och möjligheter and använda och utveckla sitt ursprungsspråk – detta för att inte riskera att fatta sina beslut på felaktiga grunder.

Det är också viktigt att betona att de språkliga och kulturella revitaliseringsrörelser som nu pågår bland minoriteter och urbefolkningar i Norden inte är en unik företeelse utan en del av en stark global trend. Det som är typiskt för vår tid är att dessa rörelser alltmer börjat ses som positiva för individen och samhället och därmed utgör de också grunden för en ny syn bortom det gängse integrationstänkandet, i riktning mot ett partnerskap mellan majoritetssamhället och minoritets- och ursprungsbefolkningarna.

Litteratur

Crystal, David 2000: Language death. New York: Cambridge University Press.

Dorian, Nancy 1987: "The value of language-maintenance efforts which are unlikely to succeed", in *International Journal of the Sociology of Language*, 68, 57-67. The Hague.

Dorian, Nancy 1993: "Discussion Note. A response to Ladefoged's other view of endangered languages", in *Language*, Volume 69, No. 3, 575-579.

Fishman, Joshua 1991: *Reversing Language Shift. Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages*. Clevedon, Philadelphia & Adelaide: Multilingual Matters Ltd.

Fishman, Joshua (ed.) 2001: *Can threatened languages be saved? Reversing language shift, revisited: a 21st century perspective*. Clevedon & Buffalo: Multilingual Matters Ltd.

Hinton, Leanne & Hale, Ken: *The green book of language revitalization in practice*. San Diego & London: Academic Press.

Hirvonen, Vuokko 2004: *Sámi Culture and the School. Reflections by Sámi Teachers and the Realization of the Sámi School. An Evaluation Study of Reform 97*. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.

Jansson, Annika 2005: *Sami language at home and at school: A fieldwork perspective*. *Acta Uralica Upsaliensia* 36. Uppsala: Uppsala universitet.

Frågan om samisk identitet

Sammanfattning av föredrag vid ”Seminar om styrking av samisk språk og identitet”

Bilden av det samiska

Samer framställs i väsentlig utsträckning som renskötande, samisktalande, koltklädda, män. Turistindustrin är exempelvis en stor förmedlare av denna bild. I turistbroschyrer finns stämningsfulla bilder av samer i traditionella samedräkter; aktiviteter och trakter saluförs till penningstarka turister med hjälp av stereotypa bilder av samer. Det är exotiskt och det är essensialistiskt.

Men vad om man varken är renskötare, samisktalande eller man – kan man vara same ändå?

De som studerat och skrivit om ”moderna” samer – alltså samer vilka inte så tydligt uppfattas som samer av utomstående – framhåller framför allt det problematiska och svåra med att vara just ”modern” same. Man fokuserar på ambivalens och kluvenhet (Hovland 1996), assimilation (Eidheim 1971), stigmatisering (Eidheim 1969) och förnorskning (Nymo 2003). Men är det verkligen så svårt och ångestfyllt att vara same? Kan det kanske istället vara så att problemet ligger i att forskaren eller författaren har en förhandsuppfattning om att det måste vara problematiskt och ångestfyllt att vara same och därigenom ser och tolkar världen utifrån denna uppfattning?

Forskning om etnicitet och etnicitetsrelaterade frågor fokuserar i stor grad på det exotiska, främmande och annorlunda. Inte heller Eidheims systemteoretiska perspektiv som fokuserar på signifikanta relationer istället för på etnografiska kuriositeter lyckas lösgöra sig från exotism och essensialism. Kärnan i

samisk identitet är för Eidheim fortfarande knuten till renskötsel och samiskt språk (Eriksen och Hoëm 1999:127) Samisk identitet blir en fråga om att besitta och artikulera de ”rätta” etniska attributen – en fråga om diktotomisering och komplementarisering – och de som inte lyckas eller vill spela ut sina etniska idiom karaktäriseras som assimilerade.

Världen är dock inte så enkel att man kan göra enkla antaganden om personers etniska identitet med referens till yttre symboler eller förekomst i statliga register. Så kanske är det är dags att ändra perspektiven.

Perspektiv på det samiska – västliga och postkoloniala

Den västerländska akademiska traditionen bygger på västerländska medelklassnormer; det är dessa normer som är idealet som allt ställs mot. Detta gäller även om det är samer som forskar på samer eftersom även de är skolade inom den västerländska akademiska traditionen. Urfolk och andra exotiska folk reduceras till en essensialistisk ide om vad det innebär att vara afrikan/indian/arab/same... (<http://www.english.emory.edu/Bahri/Essensialism.html> 2004-11-11). Ett skapande av ”the Other” sker av och i relation till Västvärlden och är en spegelbild av vad som uppfattas som annorlunda och mindervärdigt det som är västligt. (<http://www.english.emory.edu/Bahri/Orient alism.html> 2004-11-11)

Inom feministisk postkolonialforskning finner vi kvinnan som "the Other" i en värld som bygger på det vita västerländska manssamhället. Begreppet "kvinna" som analytisk kategori vilar på en förhandsuppfattning om att alla av samma kön, oavsett klass och kultur, utgör en homogen grupp som är identifierbar före själva analysprocessen tar sin början (Mohanty 2003:53). På samma sätt ser man ofta på samerna som en homogen grupp som är identifierbar före själva analysprocessen tar sin början. En same är en renskötare, samisktalande eller som på annat sätt passar in i en stereotyp bild som finns av vad en same är. Eller så är en same den person som anmält sig till sametingets röstlängd eller återfinns i jordbruksverkets renlängd. Det är den västerländska medelklassens uppfattningar som har tolkningsföreträde och den objektiverar, patroniserar eller osynliggör de som inte faller innanför deras tolkningsnorm. Den västerländska diskursen positionerar sig själv i rollen som subjekt och gör andra till objekt i deras egna liv.

Hur ska man då tackla frågan om etnisk identitet utan att gå vägen över exotism, essentialism, stereotyper och västerländska tolkningsmodeller som patroniserar och objektiverar? Jag finner att ett kritiskt postkolonialt perspektiv á la Edward Said (1995), som orienterar sig mot stereotypa bilder av de Andra, representation och essentialism verkar vara en fruktbar väg att gå. Dessutom finner jag mer specifikt lämpliga analytiska modeller inom den postkoloniala feministiska forskningen. Informanternas subjektiva erfarenhet och deras möjlighet att göra egna val står centralt här.

För mig som forskar på unga icke-samisktalande, icke-renskötande skogssamer innebär detta att jag inte stirrar mig blind på individernas bristande tillgång till officiella samiska markörer och sätter likhetstecken

mellan det och avsaknad av samisk identitet. Istället vill jag se på vilka medel och vilket handlingsutrymme som finns tillgängligt för enskilda att själva skapa uttrycksmedelbaserade på lokala parametrar för samisk identitet i förhållande till den institutionella och officiella konstruktionen av samiskhet och hur detta utnyttjas.

Referenser

- Eidheim, Harald, 1969. "When ethnic identity is a social stigma" I: Ethnic groups and boundaries. The social organization of culture difference. Universitetsforlaget, Oslo.
- Eidheim, Harald, 1971. "Assimilation, ethnic incorporation and the problem of identity management" I Eidheim, Harald: Aspects of the Lappish minority situation. Universitetsforlaget, Oslo
- Eriksen, Thomas Hylland och Hoëm, Ingjerd, 1999. "Norske diskurser om kulturell annerledeshet." I: Norsk Antropologisk tidskrift, no.2
- Hovland, Arild, 1996. Moderne urfolk. Samisk ungdom i bevegelse. Cappelen Akademisk Forlag
- Mohanty, Chandra Talpade, 2003. "Under western eyes: Feminist scholarship and colonial discourses" I: Lewis, Reina och Mills, Sara (red): Feminist Postcolonial Theory. A reader. Edinburgh University Press
- Nymo, Randi, 2003. Har løst å kle på sæ kofte, men tør ikkje og vill ikkje. En studie av fornorskning, identitet og kropp i markebygdene i Ofoten og Sør-Troms. Hovedfagsoppgave i helsefag, Universitetet i Tromsø.
- Said, Edward 1995. Orientalism. Ordfronts förlag, Stockholm

<http://www.english.emory.edu/Bahri/Essentialism.html> 2004-11-11

<http://www.english.emory.edu/Bahri/Orientalism.html> 2004-11-11

Kursleder Kjell-Åke Lundström /Sijti Jarnge Hattfjelldal.

Samisk slektshistorie på Helgeland og i Västerbotten

Bakgrund

Jag har under ca 30 års tid samlat uppgifter om samer från Härjedalen till Gällivare. Med kyrkoböcker som primärkälla, har jag registrerat uppgifter i databaser med hjälp av släktforskningsprogrammet HOLGER.

Under ca 2 års tid har jag arbetat med att skapa en databas på samer inom området Västerbottens län och Helgeland i Norge (från Rana-Rödøy till gränsen mot Nord Trøndelag).

Idag omfattar mina databaser:

Databas	Antal personer
Ume lappmark (Gran, Ran, Umbyn, Vapsten, Malå)	12000
Åsele lappmark (Vilhelmina, Åsele, Dorotea)	7600
Arjeplog-Arvidsjaur	8000
Jokkmokk Gällivare	6000
Jämtland Härjedalen	3900
Norge – Västerbotten	13300

Dessutom har jag databaser på Lycksele och Åsele lappmarks nybyggare och deras ättlingar på ca 50000 personer.

Källmaterial

Huvudkällan är kyrkoböcker. Efter hand som personerna identifierats har kompletterande material från domböcker, jordeböcker, resolutionsprotokoll, folkräkningar m.m. registrerats på de berörda. Här finns väldigt mycket att komplettera med. Eftersom kyrkoböcker inte är tillgängliga förrän 70 - 80 år efter sista notering, så är det svårt att forska ända fram till nutid.

Kyrkoarkivarier

Sveriges första kyrkoböcker där man registrerade dop m.m. är sedan 1640-talet och är begränsade till området omkring Västerås. 1686 fick man en kyrkolag som föreskrev att man skulle föra kyrkobok på: Alle brudfolk och deras föräldrar, alla barn äkta som oäkta med föräldrar och faddrars

namn, alla avlidna som begravdes i kyrka eller på kyrkogården samt socknefolket i by och bolag om chatechismi lära noterad (husförhör). I Norge är kyrkböckerna av ungefär samma tid som i Sverige. I Norge har man noterat dop, förlovning, vigsel, konfirmation, vaccination, begravning samt kyrkotagning och absolvering.

Husförhörböcker saknas i Norge vilket gör det svårare att identifiera familjemedlemmar i Norge än i Sverige. Jag visar exempel på kyrkoböcker från Lycksele där den första kyrkboken börjar 1702 med födelse och dopbok, lysnings och vigselbok samt död och begravningsbok. Den första husförhörsboken Lycksele från 1742.

Hemnäs kyrkobok 1704 Långfredag noterar: Indledt Kirstin find. Och döbt Mons finds barn kaldet Inger med faddrar Peder find, Peder Fordelsen, Abelson Moe og Ingebor Hemnäs. Denna Inger Månsdotter återfinner man sedan i Mo (Rana): Mo 1725 Dom 16 p Trinit (12/9) Trolovade Jon Andersson og

Inger Månsdotter. Mo 1726 Nyårsdagen (1/1) Äktevigde Jon Andersson og Inger Mogensdotter.

Ett Annat exempel är från Hemnäs 1725: ”19 Julii et Dom 8. p Trin er guds t. Förrättat udi Ziabbes Wuonien Capell. Indleedt Thomas Pedersöns qw. Ragni Clemetsd. Döbt samme mands barn n.g. Kirsten ... Com: 75 (communicerat 75 personer)”. Det är altså i kapellet vid Överuman i nuvarande Sverige som prästen från Hemnäs gör sin tjänst. Ättlingar till detta par har jag kunnat spåra fram till idag och de finns spridda över stora delar av Norge och Västerbottet.

Jordebok

Jag visar utdrag ur den första Jordeboken över Åsele, Umeå, Piteå och Luleå lappmarker från år 1695. Här noterar man att Sjul Jonsson skattar 4:- för Folksjön och Luynfjhl (Ljusfjäll?).

Dombok

Visar utdrag ur Dombok från Umeå lappmark 1723 av Erik Biuur om de lappar i Västerbottens södra lappmarker som betalar skatt till Kongl. Majt och Kronan. I Uhmeåbyen betalar Mårten Olofsson, Olof Clemetssons son eller ”Tysk Mårten” skatt. Enligt kyrkoherde Nentsens manuskript där han intervjuat Anna Thomasdotter från Ranbyn (född 1753), skall hon ha hört att Mårten fick namnet Tysk efter att ha varit med renar till kungen i Tyskland!

Gränsprotokoll

Inför bestämmande av riksgräns mellan Sverige och Danmark-Norge så gjorde man undersökningar om var den rätta gränsen skulle gå. Protokollen från dessa kommissioner finns tryckta och innehåller väldigt viktig information om samerna inom området kring ”kölen”. Sedan gränsen var fastställd så fick de samer som skattat till båda rikena välja sida och vid Bruxtfjället vid Joe Träsk den 3/8 1761 noteras bland annat att John Siursen på Arie Fiäll och Olof

Siursen på västra sidan af Färbe Fiället valde att höra till det Norrska Herraväldet.

Information om en släkt

Jag visar som exempel på vad man kan använda en databas till genom att ur Dolstad kyrkas Ministerial bok 1690 -1692 välja att följa Sjul Jonssons släkt.

Familj 1

Sjul Jonsson, född i Vapsten, Lycksele/Vefsen. Skattlapp i Vapsten, Lycksele/Vefsen.
Vefsen Dolstad 1692 Festo Joh Bapt (24/6) Despons (förlovad) Lapper: Siur Jonsön og Söborg Jacobsdaatter. Forlovningsmän: Lapper: Thomas Joensen, Lars Siursen, Morten Nielsen, Jon Olsen, Niels Andersson. Copul (Vigde) samma dag. Jordbok Umeå Lappmark 1695 Wapsteby: Skattlapp, Folksjön och Luyfjäll 4 srmt. 1739: Ahrfjäll och Unkersjö 4 srmt. Upptagen i Erik Biurs förteckning över lappar som betalar skatt till Kongl. Majt. och Kronan 1723 Gamble Sjul Joensson.

Gift 1692-06-24 i Vefsen med:

Söborg Jacobsdotter, född i Vapsten, Lycksele/Vefsen. Bosatt i Vapsten, Lycksele/Vefsen.

Barn:

Margit Sjulsdotter, se familj 2.

Tomas Sjulsson Jockz, född 1692, se familj 3.

Jon Sjulsson Jobb, född 1700, se familj 4.

Familj 2

Margit Sjulsdotter (från familj 1), född i Vefsn, Norge. Bosatt i Vefsn, Norge. Se Schnitler Fjellappar i Vefsen Fam XXVIII. Gift 1717-07-28 i Vefsen med
Tomas Sjulsson, född i Vefsn, Norge. Bosatt i Vefsn, Norge. Vefsen 1717 Dom VI post Trinit (28/7) Lapperne var her, da de blef despons og giftede: Tomas Siursen, unge Sjur Jonsens søn med Margit Siursdatter, Sjur Jonssons dotter. Despons en Lap N: Tomas Siursen med en lappetös som

öfer(Margit Siursdtr). Vad: Anders
Länsmand, Sjur Larsson, Oluf Jonsen, Niels
Hendriksen, Joen Nielsen. Schnitler
Fieldlappar i Vefsen Fam XXVIII: Tomas
Siursen og Marit Siursdtr qw begge slet
oplyst.

Familj 3

Tomas Sjulsson Jockz (från familj 1), född
1692 i Vapsten, Lycksele, död 1755 i
Vefsen, Norge. Skattlapp i Vapsten
Wiriefjäll, Lycksele. Halv-öyet/den Halte.
Begravd Dolstad 1755-05-25.
Upptagen i Erik Biurs förteckning över
lappar som betalar skatt till Kongl. Majt. och
Kronan 1723. Tillkom 1714, Tomas Sjulsson
gamble Sjul Joenssons son. I Lycksele
dopbok 1718-12-02 när dottern Kerstin döps,
står fader Tomas Sjulsson, Ajnicks son i
Vapsten. Fadder vid dop av Clemet
Anundssons son Zakarias 1725-02-26 i
Vapsten som döptes under resan till fjällen
(Lycksele dopbok 1725). Dop Hattfjelldal
Dom 8 p trinit 1730 (19/7) Halte Tomas
Siursson sitt drengb: N: Joen.
Tingsrättsextrakt vid förhör med svärsonen
Thor Thomasson 14 januari 1740.
"Svärfadern Thomas Sjulsson betalar skatt
för Wirefjell till Norge". Fam XVII
Schnitler.

Gift med

Sigrid Andersdotter, född i Vapsten,
Lycksele. Bosatt i Vapsten Wiriefjäll,
Lycksele.

Barn:

Nils Tomasson Jöp, född 1707 i Vapsten,
Lycksele, död 1791 i Mårdsjölandet,
Åsele. Sprintare i Lulefjälde, Åsele.
Dop Lycksele 1708-01-01. Jörks?.
Bouppteckning 1791-04-30 i Åsele efter
avlidne lappsprintaren Nils Tomasson.
Arvet delas mellan änkan, 4 söner och en
dotter nämligen: Änkan Älla Tomasdotter,
äldste sonen Tomas Nilsson, sonen Nils
Nilssons änka, sonen Jon Nilsson, sonen
Anders Nilsson och dottern Kerstin
Nilsdotter. Boet

innehöll bland annat 21 oxrenar, 15
korenar och 8 kalvar.

Olof Tomasson Judz, född 1711 i Vapsten,
Lycksele. Bosatt i Vapsten, Lycksele. Dop
Lycksele 1712-01-01. Judz? Jatz? Jobb?
Jöp?.

Sigrid Tomasdatter, född 1713 i Vapsten,
Lycksele. Bosatt i Vapsten, Lycksele.
Begravd Lycksele 1715-03-27.

Elisabet Tomasdatter, född 1714 i Vapsten,
Lycksele. Bosatt i Vapsten, Lycksele. Dop
Lycksele 1715-01-06. Faddrar: Ture
Månsson och hustru Anna i Vapsten och
Mats Andersson och hustru i Umbyn.
Jon Tomasson född 1716 i Lasterfjäll, Åsele.
Skattlapp i Vapsten, Lycksele. Dop Åsele
1716-12-26 Tomas Sjulssons barn från
Lycksele vid namn Joan, modern Ingrid
(Sigrid?) Andersdotter. Vittnen Joan
Månsson, Ivar Zakrisson, Karin Sjulsdatter
och Lispeta Pärsdotter. Då drängen Jon
Tomasson gifter sig i Lycksele 1736 med
Tomas Nortmans dotter Anna, uppges Jon
tillhöra Åsele församling och Vapsten. Detta
innebär att Lasterfjäll låg inom Vapsten.
Kerstin Tomasdatter, född 1718 i Vapsten,
Lycksele. Bosatt i Vapsten, Lycksele. Dop
Lycksele 1718-12-02.

Anders Tomasson, född 1721 i Vapsten,
Åsele. Bosatt i Brackfjell, Lycksele. Dop
Åsele 1721-02-24 Anders, son till Thomas
Sjulsson Jockz och Sigrid Andersdotter.
Faddrar: Tomas Nilsson Slalbr, Tomas
Pålsson, Kerstin Nilsdotter, Margreta
Persdotter.

Sjul Tomasson, född 1721 i Vapsten, Åsele.
Bosatt i Vapsten, Åsele. Dop Åsele 1721-12-
13 Thomas Nilsson i Lycksele barn Sjul.
Margareta Tomasdatter, född 1722 i
Vapsten, Åsele. Dop Åsele 1722-12-25.
Tomas Tomasson, född 1724 i Vapsten,
Lycksele, död 1724 i Vapsten, Lycksele.
Hemdöpt. Begravd 1725-01-17.
Sjul Tomasson, född 1725 i Vapsten,
Lycksele. Dop Lycksele 1726-01-01.
Lycksele dopbok 1 januari 1726, dop Sjul,
fader Tomas Sjulsson Jöx. Faddrar: Jon

Anundsson o hustru, Matz Andersson och Tomas Sjulsson.
Jon Tomasson, född 1730 i Vefsn, Norge.
Dop Hattfjelldal 1730-07-19. Dop Hattfjelldal Dom 8 p trinit 1730 (19/7) Halte Tomas Siursson sitt drengb: N: Joen.
Faddrar: Nils Mortensson lapp, Thomas Gunnarsson lapp, Rudik Andersson lapp, Marith Mortensdr og Kierstin Sjursdr findsker. Indledd samme mands qwinda. Konfirmerad Dolstad Dom. Rogate 1754 (19/5).

Familj 4

Jon Sjulsson Jobb (från familj 1), född 1700 i Vapsten Arefjell, Lycksele. Skattlapp i Arefjäll Vapsten, Lycksele. Den lille Jon Sjulsson. Vefsen 1720 Fredagen d July (inget datum) ware lapperne her nere og blewe efter deras manerer Desponserede og copulerede: Joen paa lappisk "Juub" Siursen med Marget Siursdatter. Vad: Anders Larsen Lendsmand, Joen Tomesen, Joen Larsen, Tomas Larsen Joen Olsen. I svenska kyrkoböcker står det nästan alltid "nabbatsnamn" Jobb, Job, Jopp eller Juob efter denna släkt. Joppo eller Jappo lär ska vara den samiska benämningen på Stöttingfjället, som sträcker sig från Gardfjell i Tärna till Ångermannabalen i Bjurholm. Nabbatsnamnet skulle komma av att dessa familjer flyttade längs Stöttingfjället. Vefsen Måndagen den 5 Juli 1723 Baptiz: Joen Siursen lap af Schalmeydafiellen (Skalmodalfjällen?) sit barn nom: Siur. Fadder vid dop av Clemet Anundssons son Zakarias 1725-02-26 i Vapsten som döptes under resan till fjällen (Lycksele dopbok 1725). Upptagen i Erik Biuurs förteckning över de lappar som gör skatt till Koungl Majt och Cronan 1723: Tillkom 1721. Jon Sjulsson, Sjul Joens son. Skattlapp i Wapstbyn 1727 1 rsmt 1739: Ahrfjäll och Unkersjö 1 rsmt och 1750: Grutfjäll 4 rsmt. Jon Sjulsson och hustrun Marget är faddrar vid Nils Sjulssons dop av dottern Kerstin i Lycksele 1733-03-07.

Enligt Schnitler Fjellapperne i Vefsen Fam XXVII Ion Siursen vel oplyst, Marget Siursdr qw slet opl, Siur Joensen sön er liden. Enligt de svenska gränsingenjörernas protokoll 1744 skattade Jon Sjulsson (45 år gammal), för västra ändan av Arefiell 7 D:r kmt 16 öre till Sverige och 4 D:r 16 öre till Norge. Gift 1720-07 i Vefsen med Marget Sjulsdotter, född 1701 i Vapsten, Lycksele, död 1789 i Ariefjeld Vefsn, Norge. Bosatt i Arefjäll Vapsten, Lycksele. Begravd Vefsn 1789-08-09. Vefsn kyrkbok 1789 dom 9 e. trinit (9/8): Sepult, Marget Siursdr Ariefjeld 83 aar (f ca 1706).

Barn:

Sjul Jonsson, född 1723 i Schalmedalsfiellen Vefsen, Norge, död 1725 i Vefsen, Norge. Dop Vefsen 1723-07-05. Begravd Vefsen 1725-08-16. Vefsen Måndagen den 5 Juli 1723 Baptiz: Joen Siursen lap af Schalmeydafiellen (Skalmodalfjällen?) sit barn nom: Siur. Fidej: Joen Andersson Finnefoged, Thomas Siursen, Joen Jacobsen lapper, Anna Andersdatter lap, Marit Powlsdatter. Introd samme lappes kone Marit. Vefsen 1725-08-16: Gravsatt Siur Joensen.
Gunnil Jonsdotter, född 1724 i Vapsten, Lycksele, död 1795 i Gran, Sorsele. Bosatt i Vapsten, Lycksele.
Kerstin Jonsdotter, född 1727 i Vapsten, Lycksele. Dop Lycksele 1728-01-14. Faddrar: Olof Sjulsson oh, Mårten Enarsson oh och Måret Larsdotter.
Mats Jonsson, född 1731. , Lycksele. Bosatt i Vesterfjell Vefsn, Norge. Dop Lycksele 1732-01-08. Vefsn, Despos. Dom. 10 e Trinit 1790 (8/8): Mathias Jonsen og pig Kirsti Sjursdr. Spons: Lars Jonsson Börgefjeld, Bendigt Olsen Susendal, Jon Brynielsson Westerfjeld, Anders Brynielsson, Christen Jensen Börgefjeld. Copul. Vefsen Dom 11 á Trinit 1790 (15/8) uk. Matthias Jonsen Sunfield og pig Kirsti Sjursdatter Westerfield.
Jakob Jonsson, född 1735 i Vefsn, Norge. Dop Hattfjelldal 1735-08-17. Tvilling.

Faddrar: Nils Andersson, Tomas Andersson, Kristen Larsson, Ellen Sjurdr, Anna Andersdr och Berit Tursdr.
 Sigrid Jonsdotter Jobb, född 1735 i Vapsten Arefjell, Lycksele. Bosatt i Vapsten, Lycksele. Dop Hattfjelldal 1735-08-17.
 Tvilling. Faddrar: Nils Länsman, Mogens Nilsson, Tomas Sjursson, Kerstin Sjurdr, Marit Andersdr och Kerstin Sjurdr.
 Margreta Jonsdotter, född 1738 i Vapsten Arifjell, Lycksele. Dop c. Dolstad 1738-08-28. Gift till Åsele. Dolstad 1738-08-28 hölls tjänst för Lapparne: Conf. hjemmedop Joen Sjulsson lapp sitt pige barn nom Margretha.
 Faddrar: Anders Cemetsson, Zakarias Sjulsson, Anna Sjulsdr, Ranni Mogensdr och Synneve Nilstr alla lappar.
 Sjul Jonsson Jobb, född 1739 i Vapsten, Lycksele. Bosatt i Arefjäll, Vapsten. Dop c. Dolstad, Vefsen 1739-08-11 Confirmerad hjemmedaab Joen Sjurson lapp hans B.N: Sjur. Faddrar: Anders Cemetsson, Mogens Nilsson, Nils Thomasson, Ellen Sjulsdotter, Kerstin Sjulsdotter alla lappfolk.
 Elsa Jonsdotter, född 1741 i Vapsten Arifjell, Lycksele. Bosatt i Vesterfjell, Norge. Piga hos Thomas Olofsson Laula. Vefsen Marie Besögelsedag 1769 (2/7) i Hattfjelldals capel. Disponsati Anders

Brønnielsen ungarl Wästerfield og Else Jonsdotter pige ibid. Spons: Nils Aanesen Abfield, Siur Nielsen Kroppedahl.
 Helge Jonsson, född 1742 i Vefsn, Norge. Bosatt i Vefsen, Norge. Dop Dolstad 1742-08-10. Faddrar: Olof Nilsson, Peder Sjursson skolmästare, Powl Jonsson lapp, Berit Nilstr och Kierstin Jonsdr findskor.
 Jon Jonsson Jobb, född 1745-12-29 i Vapsten Arefjell, Lycksele. Böxellap i Arefjell Vefsn, Norge. Dop Lycksele 1746-01-09. Faddrar: Per Nilsson med hustru och Olof Sjulsson med hustru. Trolovade 1771-07-24 efter attest från Tornes: Jonas Jonsson Arriefjeld och Svensk lappiga Kierstin Larsdr från Walfield. Spons: Lars Nilsson lappfogd Rösvassdal och Anders Sjulsson Susendal. Lyst 1772-06-24. Vigde i Hattfjelldal Vefsn 1772-08-05 Jon Jonsson Ariefjell og Kiersten Larsdotter fr Wahlfjeld. Vigselmän Lars Nilsson lappeskolmäster Rösvattnet og Anders Sjulsson Susendal. FT 1801 Vefsn Ariefjeldet: Böxel lap.
 Margreta Jonsdotter, född 1748 i Vefsn, Norge. Dop Hattfjelldal 1748. Dop Hattfjelldal sommaren 1748: Jon Sjulssons d Margrethe. Faddrar: Anders Pålsson, Nils Torkelsson, Lisbet Olsdr, Margreta Jonsdr och Marita Larsdr.

Efter 7 generationer döps Sjul Jons ättlingar på följande orter.

Dop-Födelse församling	Hemort, uppehållsplats vid födelsen.	Antal personer
Vilhelmina	Blajkfjäll, Borka, Bäksjö, Dorris, Gitsfjäll, Granberget, Grundsjö, Kickfjäll, Kidevare, Kittelfjäll, Klimpfjäll, Klippfjäll, Klipfjäll, Ljusfjäll, Lövberg, Marsfjäll, Marsliden, Mattsdal, Nästansjö, Råsele, Skansholm, Svannäs, Tjäl, Tresund, Vardofjäll, Vilhelmina	178
Åsele	Söråsele, Västra Arksjölandet, Åsele	10
Stensele	Fjellsjö, Harrvik, Järvsjö, Magasjö, Skarvsjö, Storberg, Ullisjaure,	34
Tärna	Björkfors, Boksjön, Brantsfjäll, Lövlund, Forsbäck, Högstaby, Joeström, Mellansjö, Rödingfors, Skalmodal, Tängvattnet, Tärnamo, Umbyn, Umfors, Vardofjäll, Ångesdal, Övre Björknäs.	75
Övr Sverige	Avesta, Lycksele, Håsjö, Liden, Ragunda, Sorsele, Ström, Tåsjö	10
Vefsen	Appfjell, Heringbotnfjeld, Klövjemo, Nedre Svenningdal, Svenningdal, Vefsen, Vesterfjell	19

Dop-Födelse församling	Hemort, uppehållsplats vid födelsen.	Antal personer
Hemnäs	Bjerka, Bjerka Store, Bryggfjelldal, Drevatn, Elsfjordosen, Fjellheim, Grøndal, Hemnäs, Korgen, Hemnäsberget, Jerpbak, Korgfjell, Lervik, Morengsbakken, Oxfeldelv, Reinaamo, Umbyn, Varpen, Vesterbekmo	42
Hattfjelldal	Appfjell, Björknes, Börgefjell, Elsvatn, Krutfjell, Stegvasselv, Susendal, Tustervassfjeld, Vashaug.	21
Övr Norge	Bindalen, Aaen, Bakkevold, Brønnøy, Hammerlid, Fovsen, Majavatn, Höylandet, Grong, Grane, Holmbekken Rana, Nordfjeldet Velfjord, Nordfjellmarken Velfjord, Värøy	31
Summa födda	Generation 7 efter Sjul Jonsson och Söborg Jacobsdotter i Vapsten.	420

Detta hade jag ritat in på en karta som visade var inom området Sverige – Norge man föddes.

Och avslutningsvis några nutida ättlingar till Sjul Jonsson i Vapsten:

John Elvin Hemfjäll, född 1941-06-27 i Gardsjönäs, Stensele
 Betty Appfjell, född 1954 i Appfjell, Norge
 Kuno Håkan Tomasson, född 1943-06-09 i Storholmen, Stensele
 Sten Renberg, född 1951-10-29 i Hemnäs, Norge
 Arnfinn Paul Kappfjell, född 1936 i Kappfjell, Norge
 Albert Emil Jåma, född 1946 i Meidalen, Norge
 Dan Ståhl, född 1948 i Vallträsk, Stensele
 Knut Evald Fjällström, född 1951-03-16 i Stensele
 Karl Gösta Härgestam, född 1931-05-02 i Stenlunda, Stensele
 Karl Sture Jonsson, född 1926-05-04 i Ullisjaure
 Annika Tove Lindström, född 1969-07-30 i Nyliden, Stensele
 Hildur GUN MARIE Mårtensson, född 1946-05-30 i Vilasund, Tärna
 Bertil Persson, född 1934-02-19 i Hemavan, Tärna
 Bror Göte Roland Fjällryd, född 1948-06-12 i Tängvattnet, Tärna
 Anja Sofia Tess Persson, född 1981-04-25 i Tärnaby, Tärna

Per-Martin Israelsson, född 1959-08-27 i Tärnamo, Tärna
 Gren Ove Tellström, född 1939 i Forsbäck, Tärna
 Ove Gunnebrink, född i Boksjön, Tärna
 Rita Marianne Lundström, född 1956 i Göteborg
 Anna Malin Rydberg, född 1969-04-09 i Garpenberg, Hedemora
 Paul Bergli, född 1935 i Brattlid Hattfjelldal, Norge
 Nils Arvid Westerfjell, född 1961 i Namsos, Namsos
 Nadja Ingeborg Lorella Rodin, född 1945-09-13 i Ängesdal, Tärna
 Bertil Göte Andersson, född 1926-06-10 i Fjällboberg, Vilhelmina
 Kerstin Eleonora Bergmark, född 1950 i Skalmodal, Tärna
 Roland Larsson, född 1949 i Klimpfjäll, Vilhelmina
 Torsten Jonas Mikael Stinnebom, född 1966 i Kittelfjäll, Vilhelmina
 Gunnar Sixten Rodin, född 1926-05-04 i Marsfjäll, Vilhelmina
 Annika Maj Viola Fjällström, född 1968 21/2 i Norra Fjällnäs, Tärna
 Henrik Barruk
 Nadja Rodin född 1945 i Ängesdal, Tärna
 Per-Anders Daerga född 1957 Daergafjell, Grong, Norge

Unni Berglid född 1955 i Fjellstad,
Hattfjelldal

Så ser man, att samefolket är "Gränslöst".

Anbefalinger fra Fylkesmannen i Nordland til Utdanningsdirektoratet og Utdannings – og forskningsdepartementet

Utgangspunktet:

Opplæringslovens §§§§ - rettigheten
Sameloven

Grunnlaget er bl.a.:

- ”Sørsamisk opplæring ved heimskolen”
- Delprosjektet; ”Sørsamisk læremiddelutvikling”
- Div rapporter (Sametinget, KRD, BFD, KRD)
- Anbefalinger fra prosjektet ”Sørsamisk opplæring ved heimskolen” – NF – Styringsgruppa
- FM-NO – ansvar og erfaringer

Anbefalinger FM- NO

- 10 års ”Handlingsprogram Sørsamisk” – nasjonalt- og for Sametinget en prioritet
- FM – NO forvaltningsansvarlig (koordinator) for utvikling av opplæring og utdanning
- 3 ressurskoler videreutvikles med støttefunksjoner også fra Elgå/Hedemark
- Tilskottsordningen for kommunesektoren
- Læremiddelutvikling
- Utvikling av eksamen, protokoller - tester
- Kompetanseutvikling – studietilbud Nord – Trøndelag hovedansvarlig - ”små fag”
- Studiehjemler – Stipend
- Opplæring – medvirkning for foresatte
- Valg av e: kommunikasjonsplattform
- Barnehager – SFO
- Faste møter med Sametinget, departementer og direktorater
- Partnerskapsavtaler mellom; De 5 fylkeskommuner, Sametinget og fylkesmennene - Høgskolene/Universitet
- Interreg prosjekt(er)
- Sørsamisk senter – kultur, næring og databaser- bibliotek – samlingssted

Om eksisterende program for samisk forskning (SAMISK)

Mål:

Rekruttere og stimulere til forskning som kan gi ny forståelse og nye perspektiver, og stimulere til tverrfaglig og flerinstusjonelt samarbeid innenfor samisk forskning. Ivareta og utvikle fagfelt, forskningsområder og miljøer som til dels har svakere forskningstradisjoner enn de tradisjonelle og etablerte. Bidra til å bygge et kunnskapsgrunnlag som kan være til nytte både for samiske og norske beslutningstakere.

Generelt mottar programmet/aktiviteten søknader fra: Universitets- og høgskolesektoren og forskningsinstitutter.

Varighet:

Ikke bestemt.

Totalbudsjett:

Ca. 9 mill. kroner årlig.

Antatt tilgjengelige midler ved denne utlysningen:

Ca. 2 mill. kroner.

Føringer og viktige forhold for alle søknadstyper i utlysningen: Program for samisk forskning går mot slutten, men Forskningsrådet vil likevel utlyse midler innenfor forskningsfeltet. I

tillegg har Kommunal- og regionaldepartementet gitt en tilleggsbevilgning på 1 mill. kroner til programmet. Programstyret har derfor besluttet å utlyse en rekke søknadstyper innenfor begge programmets tema. Det åpnes for søknader om støtte til flerårige prosjekter. Man vil se med spesiell interesse på søknader med rekrutteringseffekt.

Kommunal- og regionaldepartementets ekstrabevilgning skal brukes til å styrke samisk som originalspråk i forskningen, noe som også programplanen vektlegger, og til presentasjon av forskningsresultater for samisktalende. Midlene utlyses ikke særskilt, aspektene ivaretas i ulik grad i vurderingen av søknader til de forskjellige søknadstypene.

For søknader som skrives på samisk må norsk oversettelse vedlegges. Forskningsrådet dekker utgifter til slik oversettelse mot kvittering.

Nytt program for samisk forskning er under utarbeidelse. Målet er ferdigstilling i løpet av 2005.

Åarjelsaemieh samarbeidsavtale - samarbeidsavtale for sør-samisk område mellom Hedemark, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland fylkeskommune og Sametinget

Kort sammendrag

Samarbeidspartene i denne avtalen er Sametinget i Norge, Nordland fylkeskommune, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Hedemark fylkeskommune.

Målet med avtalen er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv. Avtalen har vært på høring i de enkelte avdelingene i fylkeskommunen. Den fremlagte avtalen har også vært behandlet i samisk nemnd. Samarbeidsavtalen har vært sendt ut på høring til de ulike sør-samiske kompetansemiljøene i Nordland fylke. Den fremlagte samarbeidsavtalen er en av to avtaler som Nordland fylkeskommune skal inngå med Sametinget.

Utfyllende sammendrag

Målet med avtalen:

Styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv i sørsamisk område.

Hvorfor avtale:

* Avtalen skal legge forholdene til rette for et varig fast samarbeid mellom partene i saker som angår samene og samiske områder i de sørsamiske fylkene samt å prioritere disse i fellesskap.

* Samene er ett folk med felles historie, kultur, språk og tradisjoner.

* Partene er forpliktet til å ta et aktivt medansvar for sikring og utvikling av samisk kultur i området.

* Det sørsamiske samfunnet må styrkes, og ha muligheter til utvikling på egne premisser.

* Det er nødvendig å få til en avtale som genererer for utvikling på det sørsamiske samfunns egne premisser, og at det skjer i samsvar og forståelse med den folkerettslige stilling og status den sørsamiske befolkningen har gjennom grunnloven, internasjonale konvensjoner og nyere internasjonal rettspraksis i urfolksspørsmål.

* Plansystemet i plan- og bygningsloven samt fylkeskommunenes rolle som utviklingsaktør er et sentralt virkemiddel for å følge opp de ovennevnte forpliktelser i forhold til utbygging, vern og samfunnsforming i de samiske områder, og at det derfor er naturlig at det inngås en samarbeidsavtale mellom Sametinget og de overnevnte fylkeskommuner.

Forpliktelser:

* Partene vil bidra til å sette samiske spørsmål på dagsorden på alle virksomhetsområdene og å gi bedre informasjon til sine medaktører for å styrke arbeidet med samiske spørsmål.

* Offentlige myndigheter er forpliktet til å ta et aktivt medansvar for sikring og utvikling av samisk språk på ulike nivåer. Partene er derfor enig om at det er behov for tiltak for

revitalisering av sørsamisk språk på ulike nivåer.

* Det er nødvendig med å utvikle et bedre nettverk mellom de videregående skolene, Sametinget og fylkeskommunene utenfor området for forvaltning av samisk språk, for å oppnå en bedre kompetanseutnyttelse. Nettverket må styrkes for å høyne kvaliteten på undervisningen på videregående skoles nivå.

* Partene vil bidra til bedre dialog om arealbruken på tvers av kommunegrensene.

* Partene vil bidra til å øke verdiskapingen i reindrifta.

* Partene vil arbeide for å synliggjøre samhandlingen mellom kultur og næring og skape forutsetninger for at dette kan utvikle seg videre også i fremtiden. Næringsgrunnlaget for de samiske næringene må sikres, men samtidig erkjenner partene behovet for å gi rom til de mer moderne kulturuttrykkene også i samisk sammenheng, så som dans, teater, musikk, litteratur m.v.

Hva vil dette innebære for Nordland fylkeskommune

Nordland fylkeskommune har kommet relativt langt sett i forhold til de øvrige fylkeskommunene som er med i avtalen når det gjelder arbeid med samiske spørsmål. NFK har per i dag en organisering som ivaretar arbeidet med samiske spørsmål både på politisk og administrativt nivå. Samisk er satt på dagsorden i de fleste plandokumenter, og i tillegg har NFK en Samepolitisk handlingsplan som er vedtatt i fylkestinget. I realiteten kan NFK oppfylle sine forpliktelser i avtalen ved "bare" å videreføre sin aktivitet innenfor det samiske området slik NFK gjør det i dag. Avtalen er i tråd med gjeldende Handlingsplan for samisk politikk i Nordland. Det som er det

vesentligste nye med avtalen er at det som gjøres i Nordland fylke koordineres i samråd

med de øvrige aktørene i avtalen og da spesielt Nord-Trøndelag fylkeskommune og Sametinget.

En kort oppsummering av noen av de aktivitetene vi jobber med i sørsamisk område:

* Det samiske kultursenteret Sijiti Jarnge i Hattfjelldal som driver med informasjon, kursvirksomhet, kulturvern, innsamling, bearbeiding og utgivelse av bøker og publikasjoner vedrørende samisk historie.

* Sijiti Jarnge har i samarbeid med Fylkesbiblioteket i Nordland ansvar for drift av samisk bokbuss.

* Sameskolen i Hattfjelldal.

* Åarjelsaemien Teatere/Sydsamisk Teater på Mo i Rana.

* Undervisning i videregående skole og på Høgskolen i Nesna.

* Infuonuorra Sápmi, Allsamisk Informasjonstjeneste

* Utdanningsstipend til samer som tar utdanning i samisk språk

* Organisasjons og aktivitetsstøtte til samiske organisasjoner

NFK har som satsingsområde både Kulturbasert reiseliv og Reiseliv Helgeland. Inn i disse programsatsingen kan en naturlig ta inn det samiske perspektivet med spesielt fokus på den sørsamiske kulturen. En annen problemstilling NFK kan jobbe videre med for å bli "bedre" når det gjelder samisk, er organiseringen av samisk i NFK. Her tenkes det spesielt på det å sette samisk på dagsorden i alle fylkeskommunens virksomhetsområder.

Prosessen videre

Avtalen undertegnes av fylkesrådsleder i løpet av januar 2005.

Fylkesrådets vurdering

Fylkesrådet mener en avtale for det sør-samiske området, med de partene som er involvert vil være et tjenlig verktøy for det videre arbeide med samiske saker i Nordland fylke. Avtalen vil også være i tråd med Fylkesplan for Nordland 2004 – 2007, Utviklingsprogram Nordland 2004 – 2007 samt gjeldende Handlingsplan for samiske politikk i Nordland.

Vedtakskompetanse
Det vises til følgende:

Fylkesplan for Nordland 2004 – 2007
Regional utviklingsplan 2003,
Fylkestingssak 10-2003

Fylkesrådets innstilling til vedtak

1 Fylkesrådet mener samarbeidsavtalen mellom Hedmark, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland fylkeskommuner og Sametinget vil være et godt og tjenlig verktøy for det videre arbeide med sør-samiske spørsmål i Nordland fylke.

2 Fylkesrådet vedtar fremlagte avtale.

3 Avtalen legges frem for fylkestinget til godkjenning så snart den er undertegnet, jfr. FT-sak 69-2004.

Bodø den 30.11.2004

Geir Knutson
fylkesrådsleder

Trykte vedlegg:

- * Åarjelsaemieh samarbeidsavtale - samarbeidsavtale mellom Hedmark-, Sør-Trøndelag, Nord- Trøndelag og Nordland fylkeskommune og Sametinget.
- * Åarjelsaemieh samarbeidsavtale

Samarbeidspartene er Sametinget i Norge, Nordland fylkeskommune, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Hedmark fylkeskommune.

MÅLET MED AVTALEN

Styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv.

HVORFOR AVTALE

Avtalen skal legge forholdene til rette for et varig fast samarbeid mellom partene i saker som angår samene og samiske områder i de sørsamiske fylkene, samt å prioritere disse i fellesskap. Samene er ett folk med felles historie, kultur, språk og tradisjoner. Partene er forpliktet til å ta et aktivt medansvar for sikring og utvikling av samisk kultur og samfunn i området. Det sørsamiske samfunnet må styrkes, og ha muligheter til utvikling på egne premisser. Det er nødvendig å få til en avtale som genererer for utvikling på det sørsamiske samfunns egne premisser, og at det skjer i samsvar og forståelse med den folkerettslige stilling og status den sørsamiske befolkningen har gjennom Grunnloven, internasjonale konvensjoner og nyere internasjonal rettspraksis i urfolksspørsmål.

Plansystemet i plan- og bygningsloven samt fylkeskommunenes rolle som regionale utviklingsaktører er et sentralt virkemiddel for å følge opp de ovennevnte forpliktelser i forhold til utbygging, vern og samfunnsforming i de samiske områder, og at det derfor er naturlig at det inngås en samarbeidsavtale mellom Sametinget og de overnevnte fylkeskommuner.

Partene erklærer herved at de har blitt enig om følgende:

STRATEGIER

Det sørsamiske området er og har vært bebodd og brukt av det samiske folk fra de eldste tider. Området er stort og strekker seg i dag over mange politiske og administrative grenser. Dette forutsetter en felles og helhetlig innsats over fylkesgrensene for å ivareta den sørsamiske befolkningens behov og interesser. De lange avstander og den spredte bosettingen gjør at det må være en viss spredning i funksjoner og institusjoner som skal betjene den sørsamiske befolkningen, og at disse lokaliseres i de ulike tyngdepunkter i de tre regionene. Spesielt skal tiltak rettet mot kvinner og ungdom prioriteres. (Må komme bedre fram)

Den sørsamiske befolkningen betjenes av et sett av ulike samiske og norske institusjoner innenfor det sørsamiske området.

Det sørsamiske samfunnet har behov for sterke institusjoner for å ivareta de samiske interessene.

Det er behov for solide nettverk mellom de ulike institusjonene for å utnytte dagens ressurser på en best mulig måte.

Samisk kultur og samfunnsliv er under press fra det norske storsamfunnet på mange måter. Dette kan motvirkes gjennom en aktiv og bevisst planlegging på fylkesnivå. Dette er særdeles viktig med tanke på at reindriftens arealbruk strekker seg over flere kommunegrenser. Hensynet til samisk kultur, næringsutøving og samfunnsutvikling

må tilrettelegges slik i planprosessene at de ikke blir truet, men får utviklingsmuligheter.

Partene vil bidra til å sette samiske spørsmål på dagsorden på alle virksomhetsområdene og å gi bedre informasjon til sine medaktører for å styrke arbeidet med samiske spørsmål. Partene vil i samarbeid med øvrige aktører bidra til kompetanseutvikling i samiske spørsmål innen ulike fagområder.

Internasjonalt sett er samisk og i særdeleshet sørsamisk språk å betrakte som truede språk. Språkets utviklingsmuligheter skal sikres bl.a. gjennom sameloven. Bevaring og utvikling av det samiske språket forutsetter at barn og unge gis reelle muligheter til å lære og å bruke det.

Offentlige myndigheter er forpliktet til å ta et aktivt medansvar for sikring og utvikling av samisk språk på ulike nivåer. Partene er derfor enige om at det er behov for tiltak for revitalisering av sørsamisk språk.

Fylkeskommunene har hovedansvaret for videregående opplæring og er forpliktet til å ta et aktivt medansvar for sikring og utvikling av samisk språk på videregående nivå. Opplæringsloven hjemler også voksnes rett til grunn- og videregående opplæring og derav følger også individuell rett til opplæring i samisk.

Det er nødvendig å utvikle et bedre nettverk mellom de videregående skolene, Sametinget og fylkeskommunene utenfor området for forvaltning av samisk språk, for å oppnå en bedre kompetanseutnyttelse. Nettverket må styrkes for å høyne kvaliteten på undervisningen på videregående nivå.

Reindriftsnæringen er den vesentligste samiske næringen i sørsamisk område, men samtidig også det viktigste kulturbærende elementet. Næringen er sårbar overfor arealinngrep og rovdyrplage. Et nært samarbeid mellom samarbeidspartene innenfor disse spørsmålene er derfor viktig. Det er også viktig å se på muligheten for å videreutvikle reindrifta bl.a. gjennom økt verdiskaping i næringen.

Partene vil bidra til bedre dialog om arealbruken på tvers av kommunegrensene
Øke verdiskapingen i reindrifta

Duedtie i sørsamisk område er viktig som kulturbærer, som identitetsskapende element og som samisk næring. Duedtie har et potensial for å skape flere arbeidsplasser og er også et viktig element i styrking av det samiske språket.

Arenaer for samisk kulturutøvelse er viktig for utvikling av kunnskap og næringer og for å styrke kulturelle og sosiale bånd og danne grunnlaget for kollektiv identifikasjon.

Partene vil arbeide for å synliggjøre samhandlingen mellom kultur og næring, men også skape rom for moderne kulturuttrykk som dans, teater, musikk, litteratur m.v.

HANDLINGSDEL

Språk

Samisk er et truet språk og sørsamisk er kanskje det samiske språket som er i størst fare for å gå tapt. Partene vil arbeide for å opprette språksentre i Hattfjelldal, på Snåsa og på Røros. Partene er enige om at det i første omgang er behov for å prioritere og opprette et språksenter på Røros. Partene skal arbeide for å sikre å videreutvikle det

pedagogiske tilbudet på Elgå oppvekstsenter. Partene skal arbeid fram et språkutviklingsprogram som skal sikre et helhetlig og kvalitativt språktilbud i det sørsamisk området.

Utfordringer som følger av at en kommune i samarbeidsområdet blir innlemma i forvaltingsområdet for samisk språk må tas opp særskilt.

Opplæring/Kompetanse

Det finnes få lærekrefter med sørsamisk kompetanse. Partene skal arbeide for at det skal bli mulig å gjennomføre et helhetlig utdanningsløp innen samisk og med samisk kompetanse. Fylkeskommunene og Sametinget skal i fellesskap arbeide for å

bedre rekrutteringen
etablere og koordinere eksisterende og nye stipendordninger til høyere utdanning innen sørsamisk språk, førskole- og lærerutdanning styrke nettverksbyggingen

og skal sammen involvere statlige og kommunale myndigheter i dette arbeidet.

Partene vil opprette et nettverk mellom Sametinget og de videregående skolene utenfor forvaltingsområdet for samisk språk.

Partene vil legge til rette for realkompetanse vurdering og yrkesprøving i aktuelle fagområder når det gjelder samisk realkompetanse.

Fylkeskommunene og Sametinget vil arbeide for å sikre en fleksibel fagopplæring i samiske reindrift og duedtie. Partene vil arbeide for at det opprettes flere lærlingplasser for reindriften og duedtie i sørsamisk område. De videregående skole som har et særlig ansvar for fagopplæringen i duedtie og reindrift, samt aktuelle parter vil

arbeide for at skolene får tilstrekkelig med ressurser for å kunne fylle denne oppgaven på en forsvarlig måte.

Partene vil i fellesskap utarbeide et studieprogram for den videregående skole. Målsettingen med programmet skal være at ingen elever skal gå ut av den videregående skole uten å ha grunnleggende kjennskap til samisk historie, kultur og samfunnsliv.

Når partene behandler saker som omhandler videregående opplæring og voksenopplæring, er partene en naturlig høringsinstans for hverandre.

Informasjon

Partene har et felles ansvar for at befolkningen og offentlige instanser i fylkene er orientert om og har kunnskaper om samiske spørsmål. På egne nettsted og på andre måter vil partene videreformidle relevant informasjon.

Sametinget skal gi informasjon på nettsteder og i informasjonshyller om fylkeskommunenes arbeid med samiske forhold.

Fylkeskommunene og Sametinget vil i samarbeid spre informasjon om Sametinget, samemanntallet og sametingsvalg blant ansatte, elever og innbyggere i fylkeskommunene. Slik informasjon skal finnes på fylkeskommunens nettsteder og i informasjonshyller for publikum i fylkeskommunale institusjoner. Sametinget skal sørge for at fylkeskommunene har tilgang til informasjonsmaterieell om Sametinget, samemanntallet og sametingsvalg, samt informere og veilede ved behov.

Informasjonen skal i størst mulig grad formidles også på samisk.

Partene vil bidra til etablering og drift av samisk informasjonstjeneste for ungdom.

Media

Partene vil arbeide for å få til et helhetlig medietilbud i TV, radio og aviser. Særlig skal det satses på utvikling av programmer for barn og ungdom. Det bør også arbeides frem en stipendordning for å bedre rekrutteringen til samisk språkarbeid innenfor media.

Arealforvaltning med kulturminnevern

Fylkeskommunene og Sametinget vil samarbeide om arealforvaltningssaker gjennom arealplanforum.

Fylkeskommunene og Sametinget vil støtte og veilede kommuner i det sørsamiske området der det drives reindrift slik at man får til en best mulig arealforvaltning som ivaretar de samiske reindriftinteressene. Partene skal inngå et mer forpliktende samarbeid i forvaltningen av kulturminner etter kulturminneloven, jf. forskrift om faglig ansvarsfordeling etter kulturminneloven, § 3 samarbeidsplikt.

Partene forpliktes til årlig samarbeidsmøte om kulturminnevern og arealspørsmål på administrativt nivå.

Kultursentre og museumsaktivitet

Sijte Jarnge, Saemien Sijte og Rørosmuseet er spesielt viktig arenaer for kultur- og museumsaktivitet. Partene skal arbeide for å styrke dokumentasjon, sikring og formidling av samisk kulturhistorie i området. Partene vil sette i gang et samarbeid mellom museene under hhv. Sametinget og fylkenes forvaltningsansvar for å sikre et best mulig totalresultat. Partene vil videre utarbeide en rammeavtale for museumssamarbeidet i det sørsamiske område. Spørsmål om

driftstilskudd til museene tas opp i rammeavtalen.

Partene skal jobbe for at Saemien Sijte utvikles til å ha en nettverksfunksjon for samisk museumsarbeid i området i henhold til museumsreformen. Viktige samarbeidsorganer vil være de øvrige samiske museene, Sijte Jarnge, Røros museum, og samiske institusjoner på svensk side og andre samarbeidspartnere.

Sametinget har vedtatt i sak 32/02 ”Sametingets politikk for det sørsamiske området” at Saemien Sijte og Sijte Jarnge skal videreutvikles til å ha en bred samisk kultursenterfunksjon i området. Dette innebærer at partene i første omgang støtter Sametinget i sitt arbeid med realisering av utviklingen av Saemien Sijte. Det vises til Sametingets vedtak i sak 43/02.

Partene vil arbeide for videreutvikling av en kulturpark i tilknytning til Sijti Jarnge, Hattfjelldal. Parken skal fungere som en kunnskapsformidler av sørsamisk byggetradisjon.

Partene skal parallelt med dette arbeide for gode og allsidige møteplasser for samisk kultur i de tre regionene i det sørsamiske området.

Bibliotek

Partene skal bidra med gjensidig informasjon og veiledning, deltakelse på hverandres faglige biblioteksamlinger og samarbeide om kurs og andre opplæringstiltak i samisk litteratur, kultur og bibliotekstjeneste for ansatte i skole- og folkebibliotekene.

Partene vil bidra til å utvikle det sørsamiske kompetansebiblioteket ved Sijti Jarnge. Virksomheten må bygges opp slik at biblioteket, i samarbeid med Samisk

spesialbibliotek og Nordland fylkesbibliotek, kan være en aktiv aktør i sørsamisk kompetansebygging. I tillegg skal partene styrke og utvikle de sørsamiske bokbussene i Hattfjelldal og Røros. Partene vil også arbeide for utvidelse og fornyelse av bokstammen i sørsamisk litteratur ved Sijti Jarng.

Partene vil arbeide for å realisering for innkjøp av ny bokbuss som er tilknyttet Sijti Jarng. Videre er partene ening om at det er behov for garasjeanlegg til bokbussen.

Teater

Teater er et viktig virkemiddel for styrking av sørsamisk kultur, språk, identitet og selvfølelse. Partene skal sammen arbeide for å sikre et forsvarlig driftsgrunnlag for Åarjelhsaemien Teatre.

Kulturarrangementer og festivaler

Partene ser positivt på kulturarrangementer og festivaltiltaket og vil arbeide for at det kan avholdes idretts og andre kulturfestivaler i det sørsamiske området.

Næringsutvikling

Sametinget skal involveres i arbeidet med fylkesplanene og det regionale utviklingsprogrammet for å kunne koordinere tiltak for utvikling av det sørsamiske samfunnet.

Partene erkjenner at det er viktig å tilrettelegge for småskalavirksomhet i de sørsamiske områdene. Husholdet som økonomisk produksjonsvirksomhet er fortsatt levende i regionen. Partene vil samarbeide for å få til en bedre tilpassing av virkemidlene i regionen i forhold til småskalavirksomhet og kultur som næring.

Reindrift

Reindriften i det sørsamiske området bidrar til viktig verdiskaping i det sørsamiske området i tillegg til å være en viktig kulturbærende. Partene vil støtte kulturbasert næringsutvikling for å sikre den sørsamiske reindriften kulturelle særpreget.

Partene vil prioritere tiltak rettet mot ungdom og kvinner for å sikre fremtiden for sørsamisk reindrift.

Partene vil arbeide for en videreutvikling av reindriften som næring.

Reiseliv

Partene vil samarbeide om bruken av samisk kultur i reiselivssammenheng. Det er viktig å ivareta en ekthet og troverdighet i samsvar med samiske interesser, normer og skikker.

Duedtie

Partene vil arbeide for å opprette gode lærlingordninger i duedtie. Partene vil arbeide for å legge til rette for duedtie som næring og kulturfag.

Helse

Sametinget vil etter søknad finansiere det treårige prosjektet "Sørsamisk rådgivningstjeneste i helse- og sosiale spørsmål" og Nord-Trøndelag fylkeskommune vil påta seg ansvar som arbeidsgiver. Partene skal i prosjektperioden i samarbeid finne løsninger for permanent drift av prosjektet.

Grenseregionalt/Internasjonalt

Partene vil sette samiskespørsmål i Norge i et internasjonalt urfolksperspektiv. Partene skal samarbeide med länen på svensk side for å styrke den sørsamiske

samfunnsutviklingen og for å få til en kompetanseutveksling.

Partene vil arbeide for at Interregsamarbeidet utvikles og styrkes. I dette ligger at fylkeskommunene kan bidra som prosjekteier, regional medfinansjør og etter nærmere avtale kunne være det regionale kontaktpunktet inn mot aktiviteter i området. Samtidig vil partene arbeide for at Interregsamarbeidet fortsetter utover programperioden 2000-2006.

Hospitering

Partene legger til rette for gjensidige hospiteringsordninger.

Varighet

Avtalen revideres hvert fjerde år.
Avtalen kan sies opp med 6 måneders varsel.

Økonomi

Enhver økonomisk forpliktelse knyttet til gjennomføring av det enkelte tiltak i avtalen forutsetter egne politiske behandlinger.

Oppfølging

Det avholdes årlige møter på administrativt og politisk nivå.

DET SØRSAMISKE OMRÅDET

Det sørsamiske området strekker seg over et stort geografisk område. Organisatorisk og politisk er dette et vanskelig område med ulikt bosettingsmønster og infrastruktur. Derfor har partene funnet det hensiktsmessig å dele området inn i tre regioner i en beskrivelse av området.

Region nord

Sørsamisk språkområde i Nordland fylke strekker seg fra Saltfjellet i nord til

fylkesgrensen mot Nord-Trøndelag i sør, og utgjør en del av det sørsamiske fellesskapet. Reindriften har stor betydning for den samiske kulturen i dette området. I region nord er det en egen sameskole som er lokalisert til Hattfjelldal, hvor også Sijti Jarne - Samisk Kultursenter for det sørsamiske området i Nordland er lokalisert. Senteret ble stiftet i 1984 og ble offisielt åpnet i mai 1987. Sijti Jarne kan oversettes med begrepet "samesamfunnets midtpunkt". Virksomheten er informasjon, kursvirksomhet, kulturvern, innsamling, bearbeiding og utgivelse av bøker og publikasjoner vedrørende samisk historie. Sijti Jarne har i samarbeid med Fylkesbiblioteket i Nordland ansvar for drift av samisk bokbuss. Det er et flersidig organisasjonsmiljø i denne regionen, fra duodji-organisasjoner til teater, nærings- og kulturorganisasjoner generelt. I det sørsamiske området i Nordland undervises det i sørsamisk på barne- og ungdomsskolenivå ved Sameskolen og ved enkelte kommunale barne- og ungdomsskoler. På videregående skoles nivå gis det også undervisning i samisk, og det er gjennomført undervisning i samisk som voksenopplæringskurs. Det er en barnehage i Hattfjelldal som har tilbud om samisk kultur- og språkstimulering. Kultursenteret i Hattfjelldal har et nært samarbeid, og et ansvar i forhold til den samiske kulturparken på Majavatn.

I det sørsamiske området drives det teatervirksomhet i regi av Åarjelsaemien Teatere/Sydsamisk Teater. Teateret ble stiftet i 1985 og er organisert som en organisasjon bestående av teaterinteresserte samer. Målet for arbeidet er å etablere permanent teatervirksomhet i de sørsamiske områdene i Norge.

Den nordlige delen av det sørsamiske området strekker seg fra Saltfjellet i nord til Grane i sør. Den innbefatter hele

Helgelandsregionen. Hele denne regionen er inndelt i ni reinbeitedistrikt. Denne regionen har en forholdsvis stor samisk bosetning. Flere er på en eller annen måte knyttet til reindriftnæringen, men de aller fleste er det ikke. Hemnes sameforening har hatt en stor tilflyt i medlemsmassen de seinere årene. Det viser at man har et behov for en arena der man kan møtes. Samene i denne regionen har det samiske kultursenteret i Hattfjelldal og sameskolen i Hattfjelldal som institusjoner de kan ha en tilknytning til. Det har alltid vært et nært forhold mellom de norske og de svenske samene i denne regionen. Sametinget har uttalt at man skal satse på sameskolen i Hattfjelldal som et språksenter. Kultursenteret i Hattfjelldal har et nært samarbeid, og et ansvar i forhold til den samiske kulturparken på Majavatn. Det er ønskelig at kultursenteret i Hattfjelldal får utvidede ressurser.

Det gis uttrykk for at man ønsker en institusjon som er knyttet til Rana. I dette tilfellet kan man tenke seg en styrking av skoletilbudet for barn og unge, samt at det sørsamiske teateret etableres her. Det er også behov for et servicekontor for reindriften og at man får komme med i det sørsamiske interregarbeidet.

Region midtre

Den midtre regionen av det sørsamiske området omfatter hovedsakelig hele Nord-Trøndelag fylke, med unntak av områdene nord for Follafjorden og sør for E14 i Stjørdal og Meråker og med et tillegg av hele Fosenhalvøya. Den samiske bosettingen er svært spredt rundt omkring i hele fylket. Området har i alt 6 reinbeitedistrikt, som strekker seg over hele området. Det finnes sørsamer bosatt i de aller fleste kommuner i fylket.

Det finnes flere sørsamiske institusjoner i fylket:

Det sørsamiske museet/ kultursenteret Saemien Sijte i Snåsa kommune er en viktig institusjon. Saemien Sijte huser i dag institusjoner som Sametinget, Duotdie instituhta, Nord-Trøndelag Reinsamelag og Reindriftsadministrasjonen i Nord-Trøndelag. I denne regionen er det viktig at Saemien Sijte får bygd opp sin kompetanse og formidlingsevne slik at den kan være en premissleverandør i utviklingen av sørsamisk kultur, samfunnsoppbygging og næringsutvikling, samt at man får et servicekontor for reindriften. Partene ser det som viktig å få etablert et samisk språksenter i denne regionen tillagt Snåsa kommune.

Det er sørsamisk prest og prestekontor på Snåsa. Det er sameskole på Snåsa med grunnskoletilbud for fastboende og internatelever. I tillegg har man ved skolen en utstrakt virksomhet for fjernundervisningselever som også får tilbud om periodeopphold ved skolen og internatet. Det er også startet en sørsamisk barnehage ved skolen. NRK sameradioen befinner seg også på Snåsa.

Av øvrige tilbud knyttet til den sørsamiske befolkningen kan spesielt nevnes: Grong videregående skole som har ansvar for morsmålsopplæring på sørsamisk. Det er tilsatt lærer i sørsamisk ved skolen. Det undervises i sørsamisk i egen elevgruppe på samme tid som skolen også gir opplæring innen sørsamisk til elever ved andre videregående skoler ved hjelp av bildetelefon.

Grong videregående skole tilbyr også duedtie som videregående kurs. Ved samarbeid med Duedtie Instituttet og yrkesutøverne kan elevene etter fullført kurs få videre fagopplæring/praksis for å avlegge svenneprøve. Olav Duun videregående skole har tilbud om opplæring innen reindriftsfaget.

Høyskolen i Nord-Trøndelag, avdeling Levanger har et særlig ansvar for å gi et utdanningstilbud i sørsamisk språk og kultur på høyskolenivå.

Region sør

Den sørlige delen strekker seg fra Meråker i nord til Engerdal i sør og Oppdal/Trollheimen i vest, også kalt Rørossamisk område. Området betraktes som en naturlig region som også omfatter svensk side med Røros som et naturlig senter. Trondheim som landsdelshovedstad er også en "sameby". Reindriften har det beste resultatet på landsbasis i dette området med potensiale for økt verdiskaping. Reinbeiteområdet har det beste økonomiske resultatet på landsbasis med en kjøttinntekt i forh. til slaktet kvantum på 11 mill.

Reindriftsforvaltningen for Sør-Trøndelag/Hedmark er stasjonert på Røros. Lokalavdelingene til de største samiske organisasjonene (NRL og Samiej Saervi) dekker både Hedmark og Sør-Trøndelag. Det er ikke institusjoner underlagt Sametinget i denne regionen. Røros videregående skole, Rørosmuseet og lokale oppvekstsentra i Elgå og Brekken er sentrale enheter for å ivareta fylkeskommunenes og kommunenes ansvar for tjenestetilbudet for samene i området.

Elgå oppvekstsenter i Engerdal i Hedmark har sørsamisk språkstimulering i barnehagen og sørsamisk undervisning i skolen, og har et 5-årig prosjektsamarbeid om språkstimulering med Sametinget.

Brekken oppvekst- og lokalsenter i Røros er gjennom prosjektet "Sørsamisk opplæring ved heimeskolen" utpekt som en av tre ressurskoler (Hattfjelldal og Snåsa) innen samisk undervisning i sørsamisk område. Brekken har i dag samisk- og temaundervisning og gir i tillegg fjernundervisning/ambulerende lærer til andre grunnskoler i Sør-Trøndelag og Hedmark.

Røros videregående skole har ansvar for tilsvarende undervisning på videregående skoles nivå, og gir fjernundervisning til andre skoler i og utenfor sørregionen. Rørossamisk opplæringsprogram er initiert av Røros kommune og fylkeskommunen og utvikler og samkjører kompetansehevingstiltak innen samisk språk, kultur og næring i regionen, bl.a. fagopplæring i reindrift. Sør-Trøndelag fylkeskommune har tillagt Rørosmuseet et ansvar for bevaring og formidling av samisk kulturarv i regionen og opprettet en fast samisk fagstilling fra 2002. Glomdalsmuseet i Hedmark har et flerkulturelt kunnskaps- og kompetansesenter som prosjekt. Til sammen utgjør disse institusjonene et funksjonelt miljø.

Det viktig at Røros gis status som språksenter for å få økt effekt av det aktive kompetanse- og kulturmiljøet i regionen. Det er et uttrykt ønske fra den samiske befolkningen i området å få videreutviklet og samlet alle de overnevnte funksjonene i et felles kultur-, kompetanse- og næringssenter, slik at man får utnyttet det tverrfaglige miljøet optimalt.

Lærer Henrik Barruk

Direkt översättning till svenska från ett tal på umesamiska angående att stärka samiskt språk och identitet i Helgeland och Västerbotten

Tolk till svenska: Katarina Barruk

Inledning

Hej allesamman! Först vill jag tacka att jag har fått komma hit och tala om mitt arbete, och berätta om det samiska språket och hur man skall kunna utveckla det. Jag har tagit med mig min hjälp, min lilla dotter som heter Katarina, tio år ung och hon ska hjälpa mig att översätta till svenska, men vi ska hjälpas åt, så att du skall förstå på ett bra sätt vad jag säger.

För mig är det trevligt och en härlig känsla att den här gången få tala på umesamiska, det språk som fyller mitt hjärta i överflöd. Jag tycker det är viktigt att få träffas på det här sättet och att dessa frågor blir kända och kommer upp i ljuset.

Signaler

Jag bor nu i Storuman och arbetar som lärare i samiska, jag har arbetat som lärare i nästan tjugo år, och jag har två barn, en flicka och en pojke, åtta och tio år gamla. Min hustru hade inte möjlighet att följa med, eftersom hon har börjat ett nytt arbete. Min far och mor var renskötande samer men de var tvungna att flytta till södra Sverige, pappa var från Vapsten och mamma är från Umbyns sameby och min mor lever fortfarande. Min far och mor brukade tala svenska och samiska med oss, mest var det svenska. Pappa talade sydsamiska och mor umesamiska. Jag minns att jag brukade ha en liten bok och jag frågade mamma vad olika saker heter, och så brukade jag skriva upp det. Jag var så ivrig att lära mig samiska och jag har så mycket tänkt på det; vilka signaler

sände alltid mina föräldrar till mig så att jag skulle hålla på med ett sådant litet språk? Säg du mig det! Det talades ingen samiska runt omkring mig, varken barn eller vuxen och jag hade inte möjlighet att läsa samiska i skolan heller. Vilken signal gav mina föräldrar till mig?

Lyssna till detta! Förra veckan skulle några föräldrar och barn vara tillsammans och åka skidor, träna skidåkning, det var kväll och jag talade samiska med mina barn som jag brukar. Jag vet inte riktigt men jag ropade till på samiska och min son svarade på svenska, och jag tänkte inte mer på det, men då kom en man fram till mig och sa; du ska inte bli förvånad om ditt barn skäms över dig när du talar samiska. Den där mannen var från ett annat land, från vårt grannland Finland. Hans föräldrar hade kommit till Sverige för att arbeta och han berättade hur han hade skämts när hans föräldrar talade det finska språket, sitt modersmål, och han berättade hur han ville gömma sig och fly bort. Jag stod och lyssnade på honom, jag sa ingenting, jag var tyst. Nu skall du veta att bakom honom finns det ett helt land där man talar finska ändå så skämdes han när han talade sitt eget språk. Frågan är; vilken signal hade sänts från omgivningen?

Låt mig få berätta vilken signal min pojke skulle ta emot och upptäcka i sitt första skolår i den svenska skolan. När jag berättar om detta vill jag säga det med stor ödmjukhet, för min tanke är inte att håna eller förnärma någon, men jag vill säga sanningen och av det kan vi lära oss något.

Jag tror inte att vi skall vara rädda för det, för om vi inte vågar tala sanning med varandra, går det inte utveckla framtidens samiska språk.

Jag har skrivit dagbok om denna händelse, men jag har inte lust att säga så mycket om det, därför det är inte någon trevlig läsning. Ändå så vågar jag säga; vi har inte hunnit så långt.

Många gånger, över tio gånger, måste jag gå från mitt arbete till kommunens skolchef och diskutera om språket. Jag tror att det har blivit en djup och vid stig efter mig.

Det förslag som kom ut av det var att min son skulle få ha sin samiska lektion;

på fredag eftermiddag, utanför skolans timplan, när alla andra barn hade slutat sin skoldag och skolvecka, då först fick han lov att läsa sitt modersmål.

Vilken slags signal ger det till barnet, som skall börja sitt första läroår i den svenska nioåriga grundskolan? Ryms inte hans språk?

Detta är inte värdigt!

Min kommun är vald till den näst bästa skolkommunen. Om det är på det viset att den är den nästbästa skolkommunen, då kan man fråga sig hur det är i övriga Sverige, för det samiska språket.

Inte är det så underligt att det är så få som vill börja läsa och lära sig samiska.

Inte är det så underligt att det finns så få läromedel.

Inte är det så underligt att man inte får något bidrag med vilken man kan utveckla språket. I samma period hade jag över 50 elever, inte hann jag planera mitt arbete.

Jag miste många dagar. När de andra lärarna kunde börja arbeta i lugn och ro, måste jag försöka att flyta och nå stranden. Inte är det så underligt att det är så få människor som läser samiska när det första steget är så tungt och när första tröskeln är så hög. När nuvarande situation är på detta sätt, så berömmar jag alltid mina elever, försöker att

lyfta dem upp och bekräfta dem och att hitta sitt eget ursprung.

Jag har tagit med mig vår kommuns skolplan och här står det att man vill bli först; Sveriges bästa skolkommun. I den här skolplanen står det på sidan två hur man vill ha kunskap och förstå andra länder, folk och kulturer, samt att man ska knyta kontakter med dessa.

Och naturligtvis är det bra men ingenstans står det hur man ska hörsamma samerna, sin egen ursprungsbefolkning. Då kan man ju fundera på hur det är på andra platser i Sverige, när jag bor i en kommun som samer alltid har bott i.

Grunden

Nu vill jag återgå till den mannen som var från Finland och inte vågade tala finska. Vet du vad jag tror är nyckeln? Min far och mor har bekräftat mig, och de berömde alltid mig. Min morfar och mormor har bekräftat mig, sammaledes var det med mammas faster, jag kan nu inte nämna alla de äldre människorna, allesamman har gett mig mitt språk. De är mina rötter och mitt ursprung. De har gett mig grunden och den grunden heter bekräftelse, värdighet och respekt. Om den grunden inte finns så tjänar det ingenting till och det går inte heller att utveckla språket. Någon har förvisso sagt: ”Hedra din fader och din moder, för att det skall gå dig väl, och du skall länge leva i ditt land”

Lyssna, jag vill och önskar att vårt språk skall leva upp.

Och till sist vill jag avsluta med dessa ord som UNESCO-chefen Koichiro Matsuura höll den 21 februari 2004 vid en ceremoni i Paris på den internationella dagen för modersmål.

”På den internationella dagen för modersmål uppmärksammar och hyllar vi alla existerande språk, för varje språk är ett unikt svar på mänskligt behov och ett arv som vi bör värdesätta”

Tack!

Sydsamiska digitala alfabetet - första temat i sydsamiskt digitalt läromedelskoncept

Det sydsamiska alfabetet representerar ett bestämt antal olika ljud. Medan en stor del av ljuden tecknas genom alfabetets olika enkeltecknade bokstäver, tecknas andra ljud genom bokstavskombinationer. Exempel på ljud som tecknas genom enkeltecknade bokstäver är "a" eller "b". Dubbeltecknade bokstäver som till exempel "aa" eller "ae" representerar andra ljud. I orden förekommer dessa i de olika stavelserna som till exempel första, andra eller tredje stavelsen. Det här utgör grunden för att lära sig läsa sydsamiska.

Eu-projektet "Sydsamiska digitala alfabetet" har som syfte att skapa ett läromedel för att lära ut det sydsamiska alfabetet och därmed göra det lättare att lära sig läsa sydsamiska. Läromedlet ska vara interaktivt och bestå av bland annat text, ljud, bild, video och det ska vara åtkomligt via Internet.

Projektägare är Sameskolstyrelsen i Sverige som tillsammans med Eu:s Mål 1 Sápmi södra program är finansörer. Läromedlet "Det sydsamiska digitala alfabetet" kan ses som det första temat ingående i ett större koncept för sydsamisk digital läromedelsutveckling och distansundervisning.

Bakgrunden till projektet är bristen på digitala läromedel för sydsamisk språkundervisning. Det sydsamiska området sträcker sig från Arvidsjaur i norr till norra Dalarna i söder. Motsvarande område i Norge är mellan polcirkeln och Elgå. Inom detta område, alltså i både Sverige och Norge, talas sydsamiska.

I januari 2004 presenterade Reino Jillker och Torbjörn Kroik rapporten "Digitala läromedel för sydsamiskt område - uppbyggnad av en digital plattform för undervisning". Den var resultatet av en utredning de genomfört och som finansierats genom ett eu-projekt.

Utredningen identifierade en antal speciella förhållanden som råder för sydsamiskt område. Förutom att sydsamerna i de båda länderna har ett i stort sett gemensamt språk och en gemensam kultur så råder för området ett antal gemensamma faktorer.

- Distansproblemet
 - Få lärare i sydsamiska
 - Geografiskt spridda elever
- Brist på gemensam språkarena
 - Plats
 - Tid
 - Internet.

Distansproblemet gör att många elever inte kan delta i naturliga språkarenor som ett klassrum (plats) kan vara. Inte heller kan tidsmässiga språkarenor vara aktuella, som t.ex. tiden under en måltid. Internet kan vara ett exempel på en gemensam arena där plats och tid kan överbryggas.
- Läromedelsbrist – sydsamiskt område
 - Få traditionella läromedel

- Nästan inga digitala läromedel
- Lärare ”klipper-och-klistrar”
- Avsaknad av en gemensam databas för läromedel. Den kan innehålla
 - Färdiga läromedelsmoduler
 - ”Självplock” (ersätter ”klippa-och-klistra”)
- Kommunernas problem att ordna språkundervisning i sydsamiska för samiska elever.
- Informationsbrist om samer till svenska/norska elever i grund- och gymnasie-/videregående skolor

För att möta dessa behov skisserades i utredningen på ett läromedelskoncept med temabaserade digitala läromedel som kan samverka med en utbildningsplattform.

En utbildningsplattform, eller ett LMS (Learning Management System) som det också kallas är en heltäckande lösning för utbildning via Internet med verktyg för att skapa kurser, funktioner för kursadministration som till exempel registrering av elever och lärare, innehållsmoduler, utvärdering och uppföljning av studieresultat. Läraren kan med hjälp av LMS:et tilldela eleverna läromedel och övningsuppgifter, utdela prov till eleverna och därmed följa varje elev individuellt i och med att varje elev med sitt användarnamn och lösenord loggar in i systemet.

Till LMS:et kan man även koppla olika tillbehör som t.ex. ett virtuellt klassrum med

webbkamera, mikrofon och högtalare. Det möjliggör att lärare och elever kan prata med varandra samtidigt som de ser varandra. Ett annat tillbehör är ett språklabb där eleverna kan lyssna på ord och meningars uttal och därefter själva spela in sitt eget uttal för bedömning av läraren. Det kan även finnas tillbehör som ordlistor och funktioner för rättstavning.

Ett temabaserat läromedel kan fungera ungefär så här. Anta att det är du som sitter vid datorn. Du är en elev som ska lära dig sydsamiska.

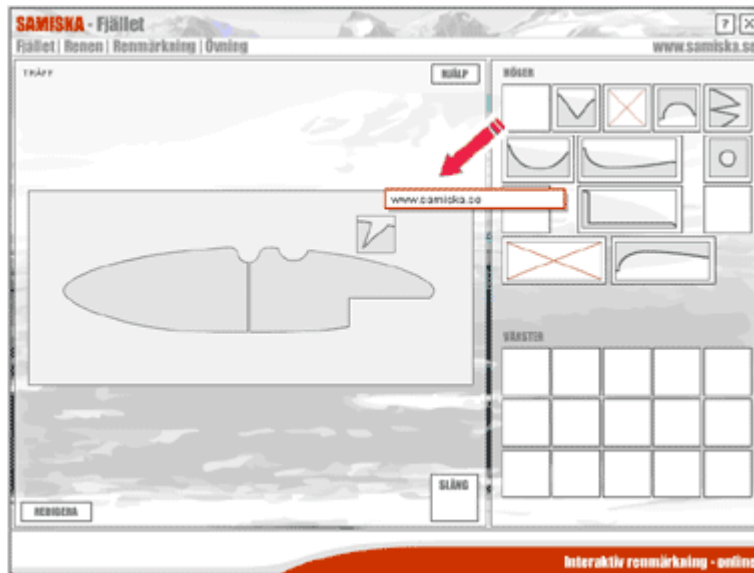
Det första som krävs är att du loggar in i LMS:et. I utbildningsplattformens bibliotek väljer du ”Temabaserade läromedel”. Sen är det bara att börja.

Tänk dig en karta över sydsamiskt område med namngivna samhällen, fjäll och sjöar. Med musen kan du klicka dig fram till det som intresserar dig. Klicka på fjället Sylarna.

Nu visar sig en bild över Sylarna med omgivande landskap. Även här finns olika klickbara objekt som en sjö, en gammal samisk boplats eller en ren.

Anta att du vill lära dig om temat ”Renen”. När du klickar på renen ser du en bild på en ren. Genom att röra musen över renens olika delar visas benämningarna på de olika delarna på sydsamiska. Det är även möjligt att höra ett uttal på sydsamiska samt att få orden översatta. Vill du själv träna på uttalet gör du det i LMS:ets språklabb.

Klicka på renens öra. Nu visas ett renöra i vilket det är möjligt att dra in olika snitt.

Figur: I denna självrettande övning kan eleven dra de olika snitten till rätt plats i renöret.

Uppgiften som läraren kan ha gett är att du ska dra in tre olika snitt till örat. Du får benämningarna på de tre snitten skrivna på sydsamiska. Bredvid örat ser du alla olika snitt som finns, däribland de tre snitt som ingår i övningen. Nu blir det din uppgift att dra rätt snitt till rätt plats i örat. När du gjort övningen kan LMS:et automatiskt rätta övningen. Läraren kan i efterhand se hur du klarat övningen.

Med hjälp av språklabbet kan läraren även höra hur du klarat att uttala de olika snitten rätt. I rättskrivningsfunktionen kan du träna på att stava rätt och LMS:et rättar automatiskt.

När du avslutat övningen kan läraren se precis hur du gjort och ge ett omdöme av hur du klarat övningen.

Förutom de temabaserade läromedlen föreslås i utredningen att en gemensam utbildningsplattform införs speciellt för undervisningen i sydsamiska och samiskrelaterade ämnen på sydsamiskt område. Utbildningsplattformen ska kunna användas av alla sydsamiska lärare och elever i både Norge och Sverige. Den ska

även fungera som en samlingsplats där man i virtuella klassrum med hjälp av webbkamera, mikrofon och högtalare kan bedriva undervisning och prata med varandra.

Lösningen med en sådan utbildningsplattform tillsammans med digitala läromedel skulle kunna överbrygga problemet med långa avstånd, få lärare och geografiskt spridda elever.

Det skulle också göra det möjligt att bedriva distansundervisning och därmed också kunna vara en lösning för kommunerna i sin skyldighet att ge hemspråksundervisning i samiska. Det skulle därmed ge alla kommuner i både Sverige och Norge möjlighet att erbjuda hemspråksundervisning i samiska till de elever som önskar det.

Då de temabaserade digitala läromedlen även ska produceras på svenska och norska skulle de kunna användas i skolorna som information om samerna. Därmed skulle läromedlet kunna riktas mot de svenska grundskoleeleverna och i och med detta förmedla den information som avses med

den nationella informationssatsningen som den svenska regeringen driver. Men även information om samer till gymnasieskolor skulle kunna tillgodoses.

Med norska som språk skulle läromedlet på motsvarande sätt kunna användas i de norska grund-/videregående skolorna och därmed ge den information om samer och samisk kultur som eleverna har rätt till.

För att detta ska kunna realiseras föreslås ett huvudprojekt bestående av ett antal delprojekt.

- Utbildningsplattform (LMS) med tillbehör
- Temabaserat digitalt läromedel
- Digitalt läromedel med information om samer och samisk kultur för elever i grund- och gymnasie-/videregående skolor
- Kompetensutveckling för lärare

Utbildningsplattform (LMS) med tillbehör

Anskaffning och implementering av en utbildningsplattform.

Delprojektet består också av anskaffning/utveckling/anpassning av olika tillbehör som virtuellt klassrum, ordlista och stavningskontroll.

Temabaserat digitalt läromedel

Utveckling och nyproduktion av ett temabaserat digitalt läromedel. Läromedlet

ska bestå av teman, vara tvärfackligt, innehålla olika nivåer så det kan användas i både grund- och gymnasie-/videregående skola i både Norge och Sverige. Läromedlet ska innehålla delar på sydsamiska, norska och svenska. Läromedlet ska produceras initialt för åtkomst via Internet. Därefter kan den anpassas till andra medier, som t.ex. cd-rom och dvd.

Digitalt läromedel om samer för alla elever i grund- och gymnasie-/videregående skolor

Delprojektet går ut på att producera digitala läromedel för alla elever i grund- och gymnasie-/videregående skolor. Innehållet ska främst sprida kunskap och information om samer och samisk kultur. Då läromedlet är tänkt att vara temabaserat och tangera ämnen och innehåll för det temabaserade språkläromedlet kan betydande samordningsvinster uppnås. Dock måste en del material nyproduceras endast för detta delprojekt.

Kompetensutveckling för lärare

Kursen består av flera delmoment som studeras deltid under en termin. Alla delarna bildar en helhet som hjälper lärarna, oavsett kunskapsnivå, att tekniskt komma igång med utbildningsplattformen, utbildar lärarna i att göra sina egna enkla läromedel samt stöttar och utvecklar lärarna i en förändrad undervisningssituation.

Konklusjoner fra seminaret:

- Det haster med vitalisering av det sørsamiske språket. Vi er ved et veiskille.
- ”Alla behövs” i dette arbeidet
- Samisk kultur og språk er grenseoverskridende: En kultur på tvers.
- Noe skjer – flere forstår:
 - * Det er vår tur nå!
- Det er muligheter:
 - * Mange vil
 - * Mange kilder til ressurser
- Det er stort behov for:
 - * Forskning
 - * Utviklingsprosjekt
 - * Erfaringer

Hva når?

- * Alle institusjonene må selv ta ansvar.
- * Det må initieres til prosjektsamarbeid innenfor de ulike tema
- * Er det behov for et møte mellom alle som vil og kan bidra?
 - * Helhetlig arbeid
 - * Norge og Sverige i fellesskap
 - * Organisering?
 - * Formalisering?
 - * Enighet innad
 - * Koordinering
 - * Prosjektsamarbeid

*** Nytt seminar i Hattfjelldal torsdag 26.januar og fredag 27.januar 2006.**

Deltakerliste

Efternavn	Förnamn	Institution	Padr
Alenius	Björn	Jakt & Fiske samerna	Blattnicksele
Axelsson	Per	Centrum för samisk forskning, Umeå universitet	Umeå
Barruk	Katarina	Tolk	Storuman
Burman	Bengt-Göran	Storumans kommun	Tärnaby
Dunfjell	Sigbjörn	Trøndelag Høgskola	
Elsvatn	Leif		Elsvatn
Fagerheim	Paal	HINE	Nesna
Finnesen	Per-Inge	Nordland fylkeskommune	8048 Bodø
Granefjell	Gunhild		8690 Hattfjelldal
Granefjell	Laila		Hattfjelldal
Granefjell	Sven Ove	Nordisk samisk institut	
Haugen	Ann-Mari	Grong videregående skole	Grong
Holstein	Lars	Västerbottens Museum	S-90304 Umeå
Idivuoma	Susanne	Daum	Umeå

Efternavn	Förnamn	Institution	Padr
Israelsson	Per-Martin	Sametinget Sverige	Tärnaby
Israelsson	Inger	Jakt & Fiske samerna	Blattnicksele
Jilker	Reino	Sameskolstyrelsen Jokkmokk	Östersund
Jillker	Gustaf	Satne	Östersund
Kappfjell	Eli	Sameskolen	Majavatn
Kappfjell	Harry		Majavatn
Kappfjell	Tom	Nordlands fylkesbibliotek Sørsamisk bokbuss	Hattfjelldal
Kleven	Ansgar		Hattfjelldal
Kristoffersson	Elsa	Fatmomakke Sameforening	S-91298 Klimpfjäll
Kroik	Torbjörn	Sameskolstyrelsen Jokkmokk	Östersund
Larsen	Ove	HINE	Nesna
Lundmark	Staffan	Daum	Umeå
Lifjell	Sissel	Sørsamisk Teater	Hemnäsberget
Malmfjord	Karin	Storumans kommun	Tärnaby
Nicolaisen	Kjell	Tel 75028474	Sømna
Olovsdotter	Maria	Storumans kommun	Tärnaby
Renström	Ulrika	Nilaskolan	Malå
Sivertsen	Snorre	HINE	Nesna
Skoglund Sara	Kari		
Sortelius	Nils-Olof	Sametinget	Jokkmokk
Steinfjell	Synnøve	Hännoluohkkå	Kautokeino
Sundset	Inga-Lill	Nordland fylkeskommune	8048 Bodø
Utsi	Mai Britt	Hännoluohkkå	Kautokeino
Vollen	Trine Lise	HINE	Nesna
Wadensten	Hillevi	Västerbottens Museum	S-90304 Umeå
Wognild	Petra	Nordlands fylkesbibliotek Sørsamisk bokbuss	Hattfjelldal
Öhrn	Henrik	Fatmomakke	Vilhelmina

Efternamn	Förnamn	Institution	Padr
Östergren	Erik		Tärnamo
Östergren	Magdalena		Tärnamo
Östergren	Peter	Skytteanska skolan	Tärnaby

Inledare-föredragande:

Efternavn	Förnamn	Institution	Padr
Almås	Asgeir	Hattfjelldal kommune	Hattfjelldal
Barruk	Henrik	Storuman skolførvaltning	Storuman
Berntsen	Knut	HINE	Nesna
Bransfjell	Nora Marie	Sametinget språkavd	Kautokeino
Helleberg	Eva	Dearnan Sijte	Övre Björknäs
Huss	Leena	Uppsala Univeritet	Uppsala
Kari Skoglund	Sara	Märkangeaidnu Utdanningsförbundet Posk 9191 Grönland 0134 Oslo	Karasjok
Knutsen	Geir	Nordland fylkeskommune	Bodø
Larsen	Helge O	HINE	Nesna
Lorås	Jostein	HINE	Nesna
Persson	Gerd	Grong Videregående skole	Grong
Persson	Inger	Umeå Universitet	Umeå
Sarri	Peter	Sametinget Sverige	Jokkmokk
Sommerseth	Eivind	Norsk Forskningsråd	
Stenhammer	Anne	Fylkesmannen Nordland	Bodø
Stångberg	Sigrid	Sameskolan Tärnaby	Tärnaby
Öxendal	Kjell	Mosjøen videregående skole	Mosjøen

Efternavn	Förnamn	Institution	Padr
Aasen	Sonja	Sijti Jarne	Hattfjelldal
Andersson	Sölvi	Sameskola Hattfjelldal	Hattfjelldal
Berglund	Charlotta	Sameskola Hattfjelldal	Hattfjelldal
Brustad	Tove	Sameskola Hattfjelldal	Hattfjelldal
Daneborg Steinfjell	Aina	Sameskola Hattfjelldal	Hattfjelldal
Kappfjell	Betty	Sameskola Hattfjelldal	Hattfjelldal
Kappfjell	Marit	Sameskola Hattfjelldal	Hattfjelldal
Krutådal	Unni	Sameskola Hattfjelldal	Hattfjelldal
Kvitfjell	Roy Arne	Sameskola Hattfjelldal	Hattfjelldal
Lundström	Kjell-Åke	Sijti Jarne	Hattfjelldal
Nordmo	May	Sameskola Hattfjelldal	Hattfjelldal
Rustad	Else	Sameskola Hattfjelldal	Hattfjelldal
Tjönna	Alf	Sijti Jarne	Hattfjelldal

Fredrikke – Organ for FoU-publikasjoner – Høgskolen i Nesna

Fredrikke er en skriftserie for mindre omfangsrige rapporter, artikler o.a som produseres blant personalet ved Høgskolen i Nesna. Skriftserien er også åpen for arbeider fra høgskolens øvingslærere og studenter.

Hovedmålet for skriftserien er ekstern publisering av Høgskolen i Nesnas FoU-virksomhet. Høgskolen har ikke redaksjonelt ansvar for det faglige innholdet.

Redaksjon

Hovedbibliotekar

Trykk

Høgskolen i Nesna

Omslag

Grafisk design: Agnieszka B. Jarvoll

Trykk: Offset Nord, Bodø

Opplag

Etter behov

Adresse

Høgskolen i Nesna

8701 NESNA

Tlf.: 75 05 78 00 (sentralbord)

Fax: 75 05 79 00

E-postmottak: ninfo@hinesna.no

Oversikt utgivelser Fredrikke

Hefter kan bestilles hos Høgskolen i Nesna, 8700 Nesna, telefon 75 05 78 00

Bestilling via Internett: http://www.hinesna.no/bibliotek/component/option,com_mosforms/mosform,1/Itemid,61/

Nr.	Tittel/forfatter/utgitt	Pris
<u>2005/2</u>	Norsk som minoritetsspråk – i historisk- og læringsperspektiv / Harald Nilsen (red.)	75,-
<u>2005/1</u>	Mobbing i skolen : årsaker, forekomst og tiltak / Oddbjørn Knutsen	55,-
<u>2004/13</u>	IKT skaper både variasjon og læring / Per Arne Godejord	30,-
<u>2004/12</u>	Deltids allmennlærerutdanning : opplæringsboka som verktøy i praksisfeltet / Patrick Murphy	45,-
<u>2004/11</u>	www.fruktkurven.no : systemering och utveckling av ett webbaserat abonnemang system / Peter Östbergh	90,-
<u>2004/10</u>	Utvikling av studentenes reflekterte og praksisrelaterte læring / Elsa Løfsnæs	90,-
<u>2004/9</u>	Utvärdering av IT och lärkulturer : ett samarbetsprojekt mellan Umeå Universitet och Høgskolen i Nesna / Peter Östbergh, Laila Johansen og Peter Bergström	85,-
<u>2004/8</u>	Med sparsomme midler og uklare odds : oppfølgingstilbud for nyutdanna lærere / Harald Nilsen og Knut Knutsen	100,-
<u>2004/7</u>	Prosessen bak det å ta i bruk mappe som pedagogikk og vurderingsform / Tom Erik N. Holteng og Hallstein Hegerholm	60,-
<u>2004/6</u>	Utdanning og forskning innenfor samiske miljø på Helgeland og Västerbotten : rapport fra seminar i Hattfjelldal 22. – 23.januar 2004 / Knut Berntsen (red.)	70,-
<u>2004/5</u>	Behov for kompetanseheving innenfor reiselivsnæringa på Helgeland / Knut Berntsen og Ole Johan Ulriksen	35,-
<u>2004/4</u>	Evaluering av databasert undervisning av 3Bi ved Sandnessjøen videregående skole / Johannes Tveita	20,-
<u>2004/3</u>	Skolens verdigrunnlag i et rawlsiansk perspektiv / Ole Henrik Borchgrevink Hansen	25,-
<u>2004/2</u>	Multiplikasjon i småskole og på mellomtrinnet / Bente Solbakken (red.)	45,-
<u>2004/1</u>	Humanistisk eklektisme i spesialpedagogisk rådgivning / Oddbjørn Knutsen	45,-
<u>2003/9</u>	RedBull NonStop 2002 : utveckling av et web-baserat resultatrapporteringsystem för en 24 timmars mountainbike tävling / Peter Östbergh	50,-
<u>2003/8</u>	"Kan du tenke deg å jobbe for Høgskolen i Bodø" : om Høgskolen i Nesnas etablering av informatikkutdanning i Mo i Rana / Geir Borkvik	25,-
<u>2003/7</u>	Lærerutdannere i praksisfeltet : hospitering i barnehage og grunnskole / Oddbjørn Knutsen (red.)	55,-
<u>2003/6</u>	Teori og praksis i lærerutdanning / Hallstein Hegerholm	50,-
<u>2003/5</u>	Nye perspektiver på undervisning og læring : nødvendige forskende aksjoner med mål om bidrag av utvidet innhold i lærerutdanningen / Jan Birger Johansen	30,-
<u>2003/4</u>	"Se tennene!" : barnetegning – en skatt og et slags spor / Nina Scott Frisch	35,-
<u>2003/3</u>	Responsgrupper : en studie av elevrespons og gruppekultur - norsk i 10.klasse våren 2003 Korgen sentralskole / Harald Nilsen	80,-

<u>2003/2</u>	Informasjonskompetanse i dokumentasjonsvitenskapelig perspektiv / Ingvill Dahl	40,-
<u>2003/1</u>	"Det handler om å lykkes i å omgås andre" : evalueringsrapport fra et utviklingsprosjekt om atferdsvansker, pedagogisk ledelse og sosial kompetanse i barnehager og skoler i Rana, Hemnes og Nesna kommuner i perioden 1999-2002 / Per Amundsen	80,-
<u>2002/1</u>	Augustins rolle i Albert Camus' Pesten / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2001/6</u>	Etniske minoritetsrettigheter og det liberale nøytralitetsidealet / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2001/4</u>	Evaluering av prosjekt "Skolen som grendesentrum" / Anita Berg-Olsen og Oddbjørn Knutsen	70,-
<u>2001/3</u>	Fra Akropolis til Epidaurus / Tor-Helge Allern	40,-
<u>2001/2</u>	Hvordan organisere læreprosessen i høyere utdanning? / Erik Bratland	45,-
<u>2001/1</u>	Mjøss-utvalget og Høgskolen i Nesna : perspektiver og strategiske veivalg / Erik Bratland	30,-
<u>2000/11</u>	Implementering av LU98 / Knut Knutsen	120,-
<u>2000/9</u>	Moralsk ansvar, usikkerhet og fremtidige generasjoner / Kristian Skagen Ekeli	40,-
<u>2000/8</u>	Er dagens utdanningsforskning basert på behavioristisk tenkning? : drøfting av TIMSS' læreplanmodell fra et matematikdidaktisk synspunkt / Eli Haug	90,-
<u>2000/7</u>	Sosiale bevegelser og modernisering : den kommunikative utfordring / Erik Bratland	50,-
<u>2000/6</u>	Fådeltskolen - "Mål og Mé" / Erling Gården og Gude Mathisen	60,-
<u>2000/4</u>	Bidrar media til en ironisk pseudo-offentlighet eller til en revitalisering av offentligheten? / Erik Bratland	40,-
<u>2000/3</u>	FoU-virksomheten ved Høgskolen i Nesna : årsmelding 1998 / Hanne Davidsen, Tor Dybo og Tom Klepaker	35,-
<u>2000/2</u>	Maleren Hans Johan Fredrik Berg / Ann Falahat og Svein Laumann	150,-
<u>2000/1</u>	TIMSS-undersøkelsen i et likestillingsperspektiv : refleksjoner rundt dagens utdanningssektor og visjoner om fremtiden / Eli Haug.	30,-
<u>1999/2</u>	Kjønn og interesse for IT i videregående skole / Geir Borkvik og Bjørn Holstad	20,-
<u>1999/1</u>	Fortellingens mange muligheter : fortellingsdidaktikk med analyseeksempel / Inga Marie Haddal Holten og Helge Ridderstrøm.	70,-